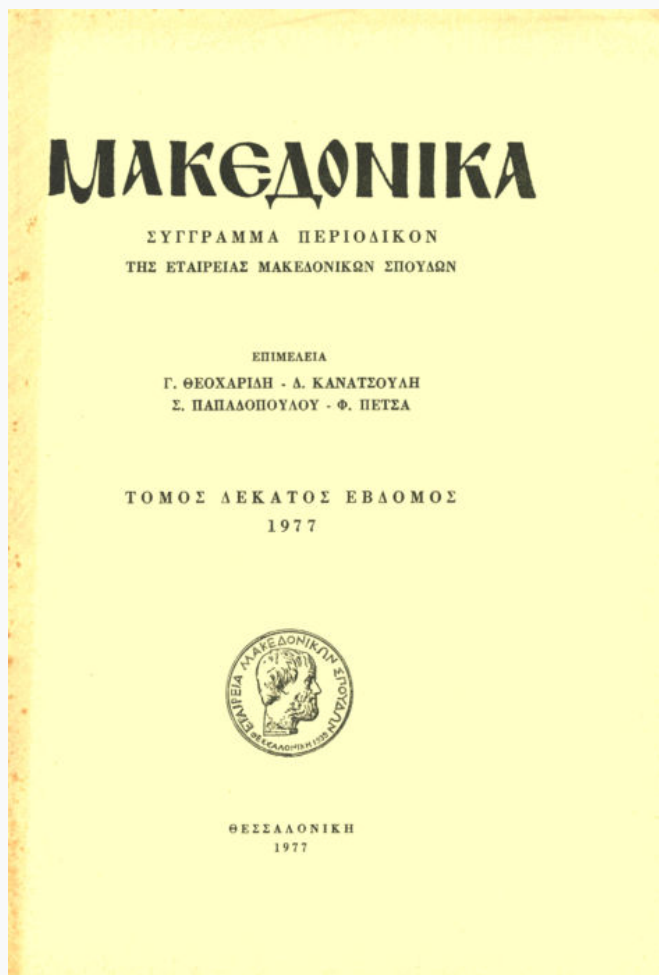

Μακεδονικά

Vol 17, No 1 (1977)

Μακεδονικά σύμμικτα

Αθαν. Ε. Καραθανάσης

doi: [10.12681/makedonika.362](https://doi.org/10.12681/makedonika.362)

Copyright © 2014, Αθαν. Ε. Καραθανάσης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Καραθανάσης Α. Ε. (1977). Μακεδονικά σύμμικτα. *Μακεδονικά*, 17(1), 55–84.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.362>

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΣΥΜΜΙΚΤΑ

In memoriam Dumitru Limona

1. ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΛΑΣΚΑΡΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (17ος-18ος αι.)

Μιά από τις γνωστότερες οικογένειες της Θεσσαλονίκης στο δεύτερο μισό του 17ου αι. και στο πρώτο του επόμενου ήταν η οικογένεια Λάσκαρι¹. 'Από έγγραφα των βενετικών αρχείων πληροφορούμαστε πώς η οικογένεια Λάσκαρι της Θεσσαλονίκης² ήταν από τις παλιές βυζαντινές οικογένειες της ΚΠολης, κλάδος της οποίας πέρασε μετά τα 1453 στα Χανιά της Κρήτης και στη συνέχεια, μετά την έναρξη του Κρητικού Πολέμου (1645-1669) και την πτώση των Χανίων (22 'Ιουνίου 1645), στην Θεσσαλονίκη³.

Φαίνεται μάλιστα πώς στη διάρκεια του πολέμου αυτού και των δύο άμέσως επόμενων, που η Γαληνότατη διεξήγαγε κατά της Τουρκίας (1685-1698 και 1714-1717), η οικογένεια Λάσκαρι είχε πολλές περιπέτειες⁴. Γνωστό μέλος των Λασκάρηδων της Θεσσαλονίκης ήταν ο ιατροφιλόσοφος 'Ασσάνης Λάσκαρις⁵, που συνέδεσε το όνομά του με όρισμένα δυσάρεστα

1. Για οικογένεια Λάσκαρι γενικά βλ. Γεράσιμου Πεντόγλου, Οικογένεια Λάσκαρη Μεγαδούκα στην Κεφαλληνία, «Θησαυρίσματα» 12 (1975) 203-217. Πρβλ. Κ. Δ. Μέρτζιου, Μνημεία Μακεδονικής 'Ιστορίας, Θεσσαλονίκη 1947, σ. 317, 400, 454, όπου αναφέρονται ανάμεσα στα 1742-1793 όρισμένοι Λασκάρεις της Θεσσαλονίκης.

2. Βλ. το σχετικό έγγραφο του γνωστού λογίου και διευθυντή των 'Ελληνικών Κολλεγίων της Πάντοβας Νικολάου Κομνηνού Παπαδοπούλου (1651-1740) από 1 Σεπτεμβρίου 1732, όπου ανάμεσα στα άλλα διαβάζουμε για τις περιπέτειες της οικογένειας Λάσκαρι: «...dopo la perdita di Constantipoli si ritirarono in detto Regno, ricevutovi per ordine della Serenissima Repubblica dato al prudentissimo e generoso Tomaso Celsi, degnissimo Proveditor della Nobile Armata degl' Ill.mi Veneti, sono le proprii formule della copia che hò autenticata con suo catalogo dell' Archivio originale di Canea à carte 138. Il ramo di questa famiglia ch'era in Canea nella perdita di quella città si ritirò in Salonichi, dove attualmente si trova et è dalle prime famiglie de Greci abitanti in detta città...». βλ. Archivio di Stato di Venezia (A.S.V.), Riformatori dello Studio di Padova, φάκ. 90.

3. 'Αγνοούμε τους λόγους για τους οποίους η οικογένεια Λάσκαρι προτίμησε για εγκατάσταση την Θεσσαλονίκη, γιατί όλοι σχεδόν οι Κρητικοί πρόσφυγες του πολέμου αυτού κατέφυγαν συνήθως στις Κυκλάδες, στα 'Επτάνησα ή στην Βενετία.

4. Τις σημειώνει μάλιστα ο νεαρός γόνος της οικογένειας 'Ασσάνης Λάσκαρις σε σχετική αίτησή του (Μάιος 1728) προς τους υπεύθυνους του Πανεπιστημίου της Πάντοβας· βλ. παρακάτω.

5. Γεωργίου Βενδότη, Προσθήκη της εκκλησιαστικής Ιστορίας Μελετίου μητροπολίτου 'Αθηνών, τ. 4, Βιέννη 1795, σ. 145· πρβλ. Γ. Ι. Ζαβίρα, Νέα 'Ελλάς ή 'Ελληνικόν Θέατρον, 'Αθήνα 1872, σ. 189.

γεγονότα στον κύκλο των Θεσσαλονικέων στα 1684¹. Ὁ Μανουὴλ Γεδεών, πὺδ σαφῆς, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι «τῶν θεσσαλονικέων ἡ φύλογενῆς κοινότης» τὸ 1684 ἦταν διαιρεμένη «διὰ τινὰ τιμὴν, ἣν ἀπένευμε τὸ Πατριαρχεῖον εἰς Ἀσάνην Λάσκαριν Θεσσαλονικέα»². Πρόκριτοι μάλιστα τῆς Θεσσαλονίκης ἔγραψαν καὶ σχετικὸ γράμμα πρὸς τὸν Μέγα Λογοθέτη τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Ἰω. Καρυοφύλλη, ὅπου ἐξέφραζαν τὰ παράπονά τους. Ἀπὸ τὴν ἀπαντητικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Καρυοφύλλη πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ἀπὸ 1 Ἰουλίου 1684 πληροφορούμαστε ὅτι μερίδα Θεσσαλονικέων ἦταν ἀντίθετη πρὸς τὴν τιμὴν (ἄγνωστο τί ἀκριβῶς) ποὺ τὸ Πατριαρχεῖο ἀπένευμε στὸν Λάσκαρι κι ἀκόμη, φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ, ὅτι ὑπῆρχαν πολλὰ παράπονα τῶν Θεσσαλονικέων γιὰ τὸν μητροπολίτη τους, ποὺ εἶχε ἀνάμιξη στὸ θέμα Λάσκαρι. Πάντως ὁ ἴδιος ὁ Καρυοφύλλης ἦταν σύμφωνος μὲ τὴ γνώμην τοῦ Πατριάρχου Παρθενίου Δ' νὰ τιμηθεῖ ὁ Λάσκαρις. Προσθέτει μάλιστα ὅτι «ἡμεῖς ἔτι διατρίβοντες ἐν Ἀδριανοῦ, αὐτῆκοι ἐγενόμεθα τῶν λόγων τοῦ Παναγιωτάτου Πατριάρχου, ὅτι εἶχεν ὀρεξιν νὰ τιμήσῃ τὸν κύρ Ἀσάνην, διὰ κάποια προτερήματα ὅπου ἔχει, καὶ ἡμεῖς ἐσυναίνεσαμεν νὰ τελειωθῇ ἡ ἔφεσις του»³. Μὲ τὴν ἐπιστολὴ του αὐτῇ ὁ Καρυοφύλλης προσπαθεῖ νὰ συμφιλιώσῃ τὶς ἀντιμαχόμενες ὁμάδες τῆς Θεσσαλονίκης. Δὲν γνωρίζουμε ὅμως πῶς ἐπιτέλους ἔληξε ἡ διαμάχη αὐτὴ ἀνάμεσα στοὺς Θεσσαλονικεῖς γιὰ τὸ ἐπίμαχο θέμα τῆς ἰδιαίτερης τιμῆς τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὸν Ἀσάνην. Γνωρίζουμε ὅμως πῶς θύμα τῆς ὅλης κατάστασης (ὑπῆρχαν ἄλλωστε ταυτόχρονα κι ἄλλα προβλήματα) ἦταν ὁ μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Νεόφυτος Δαμαλάς ὁ Χίος, ποὺ παύθηκε τὸ 1686 καὶ ἐπανήλθε τὸ 1688⁴.

1. Περικλέους Γ. Ζερλέντου, Ἰωάννου Καρυοφύλλου, πρὸς Μελέτιον Χορτάκιον καὶ τοὺς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολαί, «Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος» 6 (1901) 81.

2. Μ. Γεδεών, Λυκαυγῆς πνευματικῆς κινήσεως παρ' ἡμῖν 1700-1730 στό: Ἡ πνευματικὴ κίνησις τοῦ Γένους κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα, Ἀθήνα 1976 (ἐπιμέλεια Ἀλκ. Ηγγέλου-Φίλιππου Ἡλιού), σ. 50. Πρβλ. Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου Ἱστορία τῆς Μακεδονίας 1354-1833, Θεσσαλονικὴ 1969, σ. 238.

3. Ζερλέντου, ὁ. π., σ. 87. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ἐκδίδεται πιθανότατα ἀπὸ τὸν κώδικα Κριτία, ποὺ σήμερα βρίσκεται στὴν Βιβλιοθήκη τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας π^ο 974· πρβλ. Σπ. Λάμπρου, Νικολάου Κριτίου τοῦ Μεγάλου Ἐκκλησιάρχου, Συλλογὴ αὐτογράφων ἐπιστολῶν τοῦ δεκάτου ἐβδόμου καὶ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, «Νέος Ἑλληνομνήμων» 4 (1907) 211 (ἐπιστ. 75).

4. Μ. Γεδεών, Θεσσαλονικέων παλαιαὶ κοινοτικαὶ διενέξεις, Διήγημα, «Μακεδονικά» 2 (1953) 2-3· ἡ ἀνταραχὴ αὐτὴ στοὺς κόλπους τῆς Κοινότητος τῶν Θεσσαλονικέων, καὶ ἡ ὁποία εἶχε κεντρικὸ πρόσωπο τὸν Ἀσάνην Λάσκαρι, θὰ πρέπει ἴσως νὰ ἀποδοθεῖ στὴν πιθανὴ διαμάχη τοῦ μητροπολίτη Νεόφυτου μὲ τὸν διεκδικητὴ τῆς ἰδίας μητρόπολης Μεθόδιο, ἄνθρωπο ἀνήμερο καὶ ταραχοποιό· βλ. λεπτομέρειες στοῦ Γεδεών, ὁ. π. πρβλ. Ζερλέντου, ὁ. π., σ. 81.

Γιὰ τὸν γιὸ τοῦ Ἀσσάνη Λάσκαρι, Λάσκαρι Λάσκαρι, δὲν ἔχουμε πολλὰ στοιχεῖα, παρὰ μονάχα πὼς «ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἔξασκοῦσε στὴν Θεσσαλονικὴ ἐκεῖνα τὰ καθήκοντα ποὺ φέρνουν τιμὴ σ' αὐτὸν ποὺ τὰ ἀσκεῖ καὶ τὰ ὁποῖα μόνον ἡ Χριστιανοσύνη εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐκτελέσει μὲς τὴν τυραννικὴ καὶ βαρβαρικὴ Ὀθωμανικὴ ἀπολυταρχία»¹. Φαίνεται μᾶλλον πὼς θὰ ἄσχοῦσε κάποιο ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ἐπαγγέλματα, στὰ ὁποῖα διακρίνονταν οἱ Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς· φαντάζομαι πὼς θὰ ἦταν γιαντρός, δάσκαλος, ἔμπορος ἢ προξενικὸς ὑπάλληλος.

Γιὰ τὸν γιὸ τοῦ παραπάνω κι ἐγγονὸ τοῦ ἱατροφιλόσοφου Ἀσσάνη Λάσκαρι, τὸν συνώνυμό του δηλ. Ἀσσάνη Λάσκαρι, ἔχουμε περισσότερες πληροφορίες. Καὶ πρῶτα: ὁ νεαρὸς Λάσκαρις ἔμαθε τὰ ἐγκύκλια γράμματα στὴν Θεσσαλονικὴ—ἄλλωστε τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον τοῦ ἀποτελοῦσε μιὰ καλὴ ἐγγύηση γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐξέλιξή του. Ὡς πιθανότερο δάσκαλό του θεωροῦμε τὸν Ἰωάννη Ἰωάννου, Θεσσαλονικέα, γνωστὸ καὶ ὡς Γιαννακό, ποὺ δίδαξε στὴν Θεσσαλονικὴ ἀπὸ τὸ 1715 ὡς τὸ 1722, σὲ μιὰν ἐποχὴ ιδιαίτερα παραγμένη ἐξαιτίας τῶν ἐνδοκοινοτικῶν διενέξεων τῶν Θεσσαλονικέων, γιὰ τίς ὁποῖες μεγάλῃ εὐθύνη φέρει καὶ ὁ ἴδιος· τὴν ἐποχὴ μάλιστα αὐτὴ βρισκόταν στὴν Θεσσαλονικὴ κι ἓνας ἄλλος γνωστὸς λόγιος καὶ δάσκαλος ὁ Παχώμιος, μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Γιαννακὸς βρισκόταν σὲ συνεχή διάσταση². Στὴ συνέχεια φαίνεται πὼς ὁ Ἀσσάνης ἔφυγε ἀπὸ τὴν Θεσσαλονικὴ καὶ ἦρθε στὴν Ἰταλία γιὰ ἀνώτερες σπουδές· ἀρχικὰ τὸν ἐντοπίζουμε στὴν Πάντοβα νὰ σπουδάζει κοντὰ σὲ Ἰησοῦτες πατέρες ἀνθρωπιστικά γράμματα (τὴν λεγόμενη *humanità*), λογικὴ καὶ λατινικά³. Ἀφοῦ τελείωσε τίς σπουδές του στοὺς Ἰησοῦτες, ζήτησε νὰ ἐγγραφεῖ στοὺς ἱατροφιλόσοφους, τοὺς *artisti* κατὰ τὸν ὅρο τῆς ἐποχῆς, τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάντοβας· ταυτόχρονα ὅμως, ἐπειδὴ προφανῶς ἀντιμετώπιζε καὶ πολλὰς οἰκονομικὰς δυσκολίες⁴, ἐπεδίωξε νὰ εἰσαχθεῖ ὡς ὑπότροφος στὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο

1. A. S. V., *Riformatori*, φάκ. 90.

2. Μ. Γ ε δ ε ω ν, Λυκαυγὲς πνευματικῆς κινήσεως παρ' ἡμῖν 1700-1730, δ. π., σ. 50, 51, 52, 263· πρβλ. Τ. ρ. Ε. Εὐαγγελίδου, Ἡ Παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίᾳ, τ. 1, Ἀθήνα 1936, σ. 115. Κατὰ τὸν Εὐαγγελίδου, δ. π., ἀπὸ τὰ 1704 ὡς τὸ 1720 δίδαξε στὴν Θεσσαλονικὴ ὁ Ἀκάκιος ἱερομόναχος καὶ ἀπὸ τὸ 1721 ὡς τὸ 1757 ὁ Γιαννακός. Πρβλ. καὶ Μ. Γ ε δ ε ω ν, Σημειώσεις εἰς ἀναγραφὰς μητροπολιτῶν Θεσσαλονικῆς κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 23 (1903) 256-257.

3. A. S. V., *Riformatori*, φάκ. 88· «...doppo aver terminati i suoi studii di Umanità nel Studio de Padri Gesuiti in Padova, si è applicato à studiar Logica, nell' apprendere la quali si esercita attualmente con diligenza e profitto» —ἐπιστολὴ Νικολάου Κομνηνοῦ Παπαδοπούλου ἀπὸ 12 Αὐγούστου 1729.

4. Σὲ αὐτόγραφη αἴτηση τοῦ Λάσκαρι πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Πάντοβας διαβάζουμε ὅτι ἡ οἰκονομίᾳ του βρισκόταν σὲ μεγάλῃ φτώχεια ἐξαιτίας τῶν περιπετειῶν τῶν δύο τελευταίων πολέμων. Α. S. V., δ. π., φάκ. 88.

τῆς Πάντοβας San Zuanne ἢ Παλαιόκαπα¹. Ὁ γνωστός λόγιος καὶ διευθυν-
τῆς τῶν ἐλληνικῶν κολλεγίων τῆς Πάντοβας Νικόλαος Κομνηνὸς Παπα-
δόπουλος ὑποστήριξε ἐνεργητικὰ τὸν νεαρὸ Θεσσαλονικέα, προκειμένου
νὰ πετύχει τὴν εἰσαγωγή του στὸ Κολλέγιο τοῦ S. Zuanne². Ὁ ἴδιος μάλιστα
τὸν ἐξέτασε σὲ διάφορα μαθήματα, ἡ γνώση τῶν ὁποίων ἀποτελοῦσε ἀπαραί-
τητη προϋπόθεση τόσο γιὰ τὴν ἐγγραφή τῶν ὑποψήφιων στὸ Πανεπιστή-
μιο, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἐγκριση τῆς αἵτησής τους νὰ γίνουν ὑπότροφοι τῶν
δύο ἐλληνικῶν Κολλεγίων τῆς Πάντοβας, δηλ. τοῦ Παλαιόκαπα καὶ τοῦ
Κωττουνιανοῦ. Δημοσιεύουμε ἐδῶ τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα τῆς ἀπὸ 25 Φε-
βρουαρίου 1727 ἐπιστολῆς Παπαδοπούλου πρὸς τοὺς Ἐναμορφωτὲς τοῦ
Πανεπιστημίου τῆς Πάντοβας—ποὺ ἦταν καὶ ἡ ἀνώτατη πανεπιστημιακὴ
ἀρχή: *Attesto io infrascritto che il Signor Assani Lascari, nativo di Salonichi,*
ma oriundo da Candia della nobile sua famiglia da me esaminato si trova aver
studiata la lingua latina nella quale attualmente esercita per possederla con
eloquenza nelle scuole de P.P. Gesuiti: ond'è capace del Collegio di S. Zuanne,
quando venga aggraziato nel Ecc.mo Magistrato. In fede, Nicolo Commeno
*Papadopoli, Presidente*³. Ὁ νεαρὸς Ἀσσάνης Λάσκαρις ἔφερε μαζί του
κι ἓνα ἔγγραφο ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη, τὸ ὁποῖο ἐπισύναψε μαζί μὲ τὰ
ἄλλα σχετικὰ ἔγγραφα τῆς αἵτησής του εἶναι ἓνα ἀντίγραφο προερχό-
μενο ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου⁴ γιὰ τὴ βάφτιση τοῦ Ἀσ-
σάνη. Τὸ παραθέτουμε ἐδῶ:

*Ἀντίγραφον ἐδαγμένον ἀποταβιβλίου του καταλόγου τῶν βαπτιζομένων νη-
πίων εἰς τὴν παρούσαν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου κειμένην εἰς τὴν πα-
ροῦσαν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης*

=1728 ἀπριλίου -12-

*Ἀσανάκης υἱὸς μένόμενος γάμον τοῦ Λασκάρεως, Κριτικοῦ τοῦ Λάσκαρι
καὶ τῆς Δουκαίνης ἐγενίθη εἰς τὰς 29 τοῦ Μαρτίου 1711 καὶ ἐβαπτίσθη ἀπὸ
ἐμένα τὸν παπα Βασίλειον εἰς τὴν ἄνοθεν ἐκκλησία, τὸν ἀναδέχθη ἀπὸ το ἁγιον
βάπτισμα (sic) ὁ Διμιτριοις μορος*

*Βασίλειος ἱερεὺς καὶ εφημέριος τοῦ ἄνω ραοῦ ὑπέγραφα
Μαλάκις ἱερεὺς μέγας οἰκονόμος καὶ ἐπιτροπος του Παναγιωτάτου*

1. A. S. V., Riformatori, φάκ. 88.

2. Γιὰ τὸ Κολλέγιο S. Zuanne βλ. Ἀριστε. Π. Στεργέλλη, Τὰ δημοσιεύματα
τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάδοβας τὸν 17ο καὶ 18 αἰ., Ἀθήνα
1970, σ. 49-52.

3. A. S. V., Riformatori, φάκ. 88.

4. Γιὰ τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Θεσσαλονίκης βλ. Κωνσταντίνου
Ἀπ. Βακαλοπούλου, Ἀνέκδοτα ἱστορικὰ στοιχεῖα ἀναφερόμενα στὴν Μακεδονία
πρὶν καὶ μετὰ τὸ 1821, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 11-48.

Ἀκολουθεῖ στή συνέχεια τοῦ παραπάνω ἐγγράφου ἐπικύρωση στὰ ἰταλικά, ὅπου ὁ μισιονάριος τῆς ἐκκλησίας τοῦ San Geminian Gaetano de Rossi καί ὁ Σιατιστινὸς Γεώργιος Πάικος τοῦ Δημητρίου¹ με ἐνορκὴ διαβεβαίωσή τους δηλώνουν στὸν Βενετὸ συμβολαιογράφου Emilio Velano στὶς 18 Μαΐου 1729 ὅτι τὸ παραπάνω ἐγγραφο γράφτηκε ἀπὸ τὸν αἰδεσιμώτατο Μσάλη, μέγα οἰκονόμο καὶ ἐπίτροπο τοῦ μητροπολίτη Θεσσαλονίκης².

Τελικὰ ὁ Ἀσσάνης Λάσκαρις πέτυχε νὰ εἰσαχθεῖ στὸ Κολλέγιο S. Zuanne (Παλαιόκαπα) καὶ νὰ ἐγγραφεῖ καὶ ὡς φοιτητῆς τῶν ἱατροφιλόσοφων (artisti) τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάντοβας. Στὰ ἐγγραφα τοῦ Κολλεγίου φέρεται ὅτι παρέμεινε ἀπὸ τὶς 13 Σεπτεμβρίου 1729 ὡς τὶς 13 Σεπτεμβρίου 1735³. Ἀπὸ ἄλλου πληροφορούμαστε ὅτι ὁ Λάσκαρις δὲν ἐξάντλησε τὸν προβλεπόμενο χρόνο ὡς ὑπότροφος τοῦ Κολλεγίου, γιὰ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1734 πήρε τὴν διδακτορικὴ του δάφνη (τὸ πτυχίο του δηλ.)⁴ πάντως δὲν γνωρίζουμε, ἂν ἔφυγε τότε ἀπὸ τὸ Κολλέγιο⁵. Στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάντοβας ὁ Ἀσσάνης Λάσκαρις παρακολούθησε μαθήματα ἐπὶ τέσσερα χρόνια, ἀπὸ τὸ 1728 ὡς τὸ 1731· αὐτὸ τουλάχιστο προκύπτει ἀπὸ τὶς σχετικὲς πράξεις ἐγγραφῆς του στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάντοβας⁶. Στὶς δύο πρῶτες ἐγγραφές του (τοῦ 1728 καὶ 1729) δήλωσε ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη⁶, ἐνῶ στὶς δύο τελευταῖες (τοῦ 1730 καὶ 1731) ὅτι εἶναι Κρητικὸς⁷. Στὸ Πανεπιστήμιο

1. Γιά τὴν σιατιστινὴ οἰκογένεια Πάικου βλ. καὶ σχετικὰ σχόλια στό: Ὁ Κῶδις τῆς Μητροπόλεως Σισανίου καὶ Σιατιστῆς (1686-), ἐπιμέλεια Μιχ. Ἀθ. Καρανιδέρη, Θεσσαλονίκη 1974, σσ. 80, 95, 107, 108. Ἐκτός ἀπὸ τὸν Πάικο τὴν ἴδια ἐποχὴ στὴν Βενετία διακρινόταν καὶ ἡ σιατιστινὴ οἰκογένεια Πέγιου, ποὺ παίζει σημαντικό ρόλο στὸν κύκλο τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας—ἰδιαίτερα μάλιστα ὁ Γεώργιος Πέγιος, ποὺ ἦταν κι ἀπὸ τὰ γνωστότερα μέλη τῆς Ἀδελφότητος: Ἑλληνικὸν Ἰνστιτούτον Βενετίας, Registro 195, passim.

2. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης τὴν ἐποχὴ ποὺ γεννήθηκε ὁ Λάσκαρις (1711) ἦταν ὁ Ἰγνάτιος Λέσβιος (1700-1725), ἐνῶ τὴν ἐποχὴ τῆς σύνταξης τοῦ ἐγγράφου ποὺ παραθέσαμε ἦταν ὁ Ἀνανίας (1725-1734): Μ. Γ. Γεδεών, Σημειώσεις εἰς ἀναγραφὰς μητροπολιτῶν Θεσσαλονίκης ἀπὸ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 23 (1903) 256-257.

3. A. S. V., Riformatori, φάκ. 501· πρβλ. καὶ ἐπιστολὴ τοῦ Νικολάου Κομνηνοῦ Παπαδοπούλου ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου 1735, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι στὴ θέση τοῦ ἀποχωροῦντος Ἀσσάνη Λάσκαρι, sindaco, θέλει νὰ εἰσαχθεῖ ὁ Κεφαλλονίτης Ἀναστάσιος Τυπάλδος.

4. Στεργέλλη, Δημοσιεύματα, σ. 207· με βάση ὅμως τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Νικολάου Κομνηνοῦ Παπαδοπούλου, ποὺ μνημονεύσαμε παραπάνω, δὲν πρέπει νὰ δεχτοῦμε ὅτι ὁ Λάσκαρις ἀποχώρησε ἀπὸ τὸ Κολλέγιο τὸ 1734.

5. Γ. Σ. Πλουμίδης, Αἱ πράξεις ἐγγραφῆς τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδοῦς, (Μέρος Α'. Artisti 1634-1782), «Ἐπετηρίς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 37 (1969-1970), ἀριθ. 1085 (σ. 300), 1114, 1124 (σ. 301) καὶ 1150 (σ. 302).

6. [1728] 1085 } D. Asanius Laschari filius Lascari thessalonicensis.
[1729] 1114 }

7. Σημειώνουμε ὅτι πολλοὶ φοιτητές, ἀκόμη καὶ μὴ Κρητικοί, δήλωναν κρητικὴ κα-

τῆς Πάντοβας ὁ Ἀσσάνης Λάσκαρις ἀνέπτυξε ἔντονη συνδικαλιστικὴ δραστηριότητα, γι' αὐτὸ καὶ πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι φοιτητὲς τὸν ἐτίμησαν μὲ τὴν ψῆφον τους· ἔτσι ὁ Λάσκαρις πῆρε τρία ἀξιώματα, ποὺ ἦταν ἀπὸ τὰ πιὸ σπουδαῖα μὲς τὴν πανεπιστημιακὴ ἱεραρχία τῆς ἐποχῆς.

Στὸ Λεύκωμα τῆς Oltramarina ἦδη ἀπὸ τὰ 1731 ἀναφέρεται μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ inquisitor¹. Στὰ ἔτη 1732 καὶ 1733 ἐξελέγη ἀντιρέκτωρ καὶ σύνδικος ἀντίστοιχα, ἀξιώματα, ὅπως σημειώθηκε, ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ στὴν πανεπιστημιακὴ κοινωνία τῆς Πάντοβας².

Στὴ διάρκεια τῶν σπουδῶν τοῦ ὁ Ἀσσάνης Λάσκαρις ἐκτιμῆθηκε ἰδιαίτερα ἀπὸ τοὺς συμφοιτητὲς του, οἱ ὅποιοι σὲ μερικὲς περιπτώσεις μάλιστα τοῦ ἀφιέρωσαν καὶ λόγους τοὺς ποὺ ἐξεφώνησαν σὲ διάφορες εὐκαιρίες στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάντοβας· ἔτσι διαβάζουμε στὴν προμετωπίδα ἐνὸς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς λόγους: *Oratio pro Solemni studiorum instauratione sub auspiciis Illustrissimi ac Generosissimi D. D. Assanij Lascari Nobilis Thessalonicensis, Almae Universitatis D. D. Theologorum, Philosophorum, ac Medicorum Protectoris et Syndici Meritissimi*³. Τὸ ἦθος, τὴν ἐπιμέλειά του καὶ τὴν εὐγενὴ καταγωγὴ τοῦ Λάσκαρι ὑπενθυμίζει ὁ Νικόλαος Κομνηνὸς Παπαδόπουλος μὲ ἐπιστολὴ του ἀπὸ 9 Ἰουλίου 1731 πρὸς τοὺς Ἀναμορφωτὲς μὲ ἀφορμὴ μιὰ διένεξη τοῦ Λάσκαρι μὲ τὸν τότε σύνδικο τοῦ Πανεπιστημίου Κωνσταντῖνο Κακούρη καὶ τὸν Βασίλειο Πολίτη, οἱ ὅποιοι μάλιστα τοῦ ἐπιτέθησαν καὶ τὸν κτύπησαν σὲ κεντρικὴ ὁδὸ τῆς Πάντοβας⁴. Στὸν Ἀσσάνη Λάσκαρι, τὸν νεώτερο προφανῶς, ἀνήκει καὶ τὸ περιγραφόμενο ἀπὸ τὸν Γ.Ε. Τυπάλδο οἰκὸσχημο: «ἐπὶ χρυσοῦ ἐδάφους δικέφαλον μέλανα ἔστεμμένον ἄετον μὲ ἐπὶ κεντρον χρυσοῦν ἐν μεσημβρίᾳ ἥλιον» —ποὺ ὑπαινίσσεται τὸ μεσουράνημα τοῦ ἡλίου στὸ Βυζάντιο⁵.

Ἐδῶ σταματοῦν οἱ πληροφορίες μας γιὰ τὴν οἰκογένεια Λάσκαρι τῆς

ταγωγῇ, γιατί οἱ Κρήτες φοιτητὲς εἶχαν ὀρισμένα προνόμια καὶ εὐεργετήματα στὸ Κολλέγιο Παλαιόκαπα.

1. Στεργέλλη, Δημοσιεύματα, σ. 207.

2. Στεργέλλη, ὁ. π., σ. 207. Γιὰ τὴ σημασία ποὺ εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀντιρέκτορος καὶ συνδίκου στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάντοβας βλ. ὁ. π., σ. 23-27. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ μιὰ σειρὰ ἐπιστολῶν ὑπεύθυνων παραγόντων τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάντοβας, ποὺ ἐξαίρουν τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἀσσάνη Λάσκαρι· αὐτὲς οἱ ἐπιστολὲς στάλθηκαν πρὸς τοὺς Ἀναμορφωτὲς τοῦ ἴδιου Πανεπιστημίου ἐν ὧσι ἐκλογῆς νέου συνδίκου.

3. Στεργέλλη, ὁ. π., σ. 230, 231.

4. A. S. V., Riformatori, φάκ. 89· σάζονται μάλιστα στὸν ἴδιο φάκελο καὶ ἄλλες ἐπιστολὲς καθηγητῶν τοῦ Λάσκαρι ἀρκετὰ κολακευτικὲς γι' αὐτόν. Ὁ Λάσκαρις ἀντιδρούσε στὴν ἀνάεωση τῆς θητείας τοῦ Κακούρη καὶ γιὰ τὸν ἐπόμενο χρόνο.

5. Γ. Ε. Τυπάλδου, Οἱ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου Ἕλληνες σπουδασταί, «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 6 (1929) 372. Ὁ Λάσκαρις ὁμοῦς ἦταν «εὐγενὴς θεσσαλονικεὺς» —thessalonicensis (sic)— καὶ ὄχι Θεσσαλός, ὅπως ἀναφέρεται ἐδῶ.

Θεσσαλονίκης. Ὁ Ἀσσάνης Λάσκαρις, ὁ νεώτερος, εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ παρέμεινε στὴν Πάντοβα, ἢ καὶ νὰ ἐπέστρεψε στὴν Θεσσαλονίκη, ὅπου, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἦταν ἐγκαταστημένοι ἄρκετοὶ Βενετοὶ ὑπήκοοι¹.

2. ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΜΠΑΝΙΑΣ ΤΟΥ SIBIU (τέλη 18ου-ἄρχές 19ου αἱ.)

Στὰ τέλη τοῦ 17ου αἱ. ἐντοπίζουμε στὴν ΝΑ Εὐρώπῃ δύο μόνο ἐμπορικὲς κομπανίες· κι οἱ δύο ἦταν ἐλληνικὲς καὶ ἔδρασαν στὴν Τρανσυλβανία: στὸ Sibiu (1636)² καὶ στὸ Βραζον (1678)³. Ἀξιοσημεῖωτο εἶναι ὅτι ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν μελῶν τοὺς προερχόταν ἀπὸ τὴν Μακεδονία καὶ τὴν Ἡπειρο· ἔνας μικρὸς μονάχα ἀριθμὸς τῶν μελῶν τοὺς καταγόταν ἀπὸ διάφορα ἄλλα κέντρα τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῆς Μικρασίας. Ἡ συμβολὴ τῶν δύο αὐτῶν κομπανιῶν στὴ διαμόρφωση τῆς ἐθνικῆς ἀστικῆς τάξης καὶ τῆς ἐμπορικῆς ζωῆς στὶς χώρες τῆς ΝΑ Εὐρώπης ὑπῆρξε σημαντικὴ. Τὸ ἄρκετὰ πλούσιο κι ἀνέκδοτο ὕλικό ποὺ σώζεται στὰ Κρατικὰ ρουμανικὰ ἀρχεῖα τοῦ Βουκουρεστίου, τοῦ Βραζον καὶ τοῦ Sibiu δὲν ἔχει ἐρευνηθεῖ ἀκόμη ὅσο πρέπει⁴· ἡ ἔρευνα ὥστόσο στὰ ἀρχεῖα αὐτὰ νομίζουμε πὼς θὰ δώσει μίαν ἄλλη διάσταση στὴ γνώση τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πνευματικῶν ἀκόμη ἐξελιξέων ποὺ σημειώθηκαν στὸν βαλκανικὸ χῶρο ἀπὸ τὸ β' μισὸ κυρίως τοῦ 18ου αἱ. ὡς τὰ χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης. Οἱ Ἕλληνες αὐτοί, ποὺ διακινούσαν ἀπὸ τὸ β' μισὸ τοῦ 17ου αἱ. ὡς τὶς πρῶτες δεκαετίες τοῦ 19ου αἱ. ὅλο τὸ ἐμπόριο στὴν Βαλκανικὴ καὶ Κεντρικὴ Εὐρώπῃ, φρόντιζαν παράλληλα καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῶν κομ-

1. Κ. Δ. Μέρτζιου, Μνημεῖα Μακεδονικῆς Ἱστορίας, *passim*.

2. Βλ. τὴν τελευταία μελέτη πάνω στὸ θέμα αὐτό: Olga Cinanci, Les statuts et les règlements de fonctionnement des compagnies grecques de Transylvanie (1636-1746). La compagnie de Sibiu, «Revue des Études Sud-Est Européennes» 14 (1976) 477-496, ὅπου καὶ ἡ παλαιότερη βιβλιογραφία. Πρβλ. καὶ Ἀ. π. Ε. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. Β₁, Θεσσαλονίκη 1964, σ. 394-403.

3. Βλ. Cornelia Papacostea-Danielopolu, Organizarea și viața culturală a companiei «Grecești» din Brașov (sfârșitul secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea (= Ὁργάνωση καὶ πνευματικὴ ζωὴ τῆς κομπανίας τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βραζον (τέλος 18ου α' μισοῦ τοῦ 19ου αἱ.), «Studii Istorice Sud-Est Europene» 1 (1974) 159-212 (μὲ γαλλικὴ περίληψη)· πρόκειται γιὰ διεξοδικὴ ἀνάλυση τῆς δραστηριότητος τῆς κομπανίας μὲ βάση ἀρχεῖακό ὕλικό.

4. Βλ. Catalogul documentelor grecești din Arhivele Statului de la Orasul Stalin, τ. 1-2 (=Κατάλογος ἐλληνικῶν ἐγγράφων τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τοῦ Βραζον), Βουκουρέστι 1958 (ἐπιμέλεια Dum. και El. Limona). Catalogul documentelor referitoare la viața economică a țărilor române în sec. XVII-XIX. Documente din Arhivele Statului Sibiu, τ. 1-2 Βουκουρέστι 1966-1967· (=Κατάλογος ἐγγράφων σχετικῶν μὲ τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τῶν ρουμανικῶν χωρῶν τὸν 18ο-19ο αἱ. Ἐγγραφα τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τοῦ Sibiu, ἐπιμ. ἐλεῖα Dum. Limona).

πανιῶν τους—καὶ ἰδιαίτερα τῶν νέων τους· δραματικῆς σὲ πολλὰς περιπτώσεις εἶναι οἱ προσπάθειές τους νὰ ἀποκτήσουν ἐκκλησία, ἱερέα, σχολεῖο καὶ δάσκαλο¹. Καὶ στίς προσπάθειες αὐτὲς πρωτοστάτησαν, ὅπως εἶναι φυσικό, οἱ ἐκάστοτε προεστοὶ τῶν κομπανιῶν αὐτῶν.

Ἡ παρακάτω ἐκδιδόμενη πράξη ἀπὸ τὸν κώδικα τῆς ἐλληνικῆς κομπανίας τοῦ Sibiu ἀναφέρεται σὲ μιὰν τέτοια περίπτωση²: ἕνας θεσσαλονικεὺς, «ὁ λογιώτατος Χριστόδουλος Χ' Ἰωάννης», ἐπανεκλέγεται στὰ 1801 δάσκαλος τῆς ἐλληνικῆς κομπανίας τοῦ Sibiu γιὰ δύο ἀκόμη χρόνια μὲ μισθὸ τετρακόσια γερμανικὰ φιορίνια. Προεστοὶ τῆς κομπανίας τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἦταν γνωστοὶ Βορειοελλαδίτες καὶ Ἡπειρώτες ἔμποροι: ὁ Χ' Κωνσταντῖνος Πάπ, ὁ Τριαντάφυλλος Νικολάου Γκούμας, ὁ Ραδουτζῆς Στόικα (;), ὁ Κύρος Ἰωάννου Τατάρτζου, ὁ Νάνος Νικολάου Ζυγούρης, ὁ Γεώργιος Βηλαράς κι ὁ Γεώργιος Μανικάτης Σαφράνος, ποὺ ἦταν ἴσως ἡ σημαντικότερη προσωπικότητα στὸν κύκλο τῶν Ἑλλήνων ἐμπορευομένων τοῦ Sibiu.

f 56^r Τῇ 27 Ἰουνίου πλὺν 1801 Ἐν Σιμπίνι

Ἐπειδὴ καὶ σήμερον ἐσύμφωνήθι νωοστὶ ὁ λογιωτατος Διδασκαλος Κύριος Χριστόδουλος Χ. Ἰωάννης Σαλονικεὺς διὰ ἑτερους δύο χρόνους μὲ μισθὸν πρὸς R, 400χ ἤτοι τετρακόσια φιορίνια νέμτζικα τὸν χρόνον κατὰ τὰς συνθήκας, ὡς καὶ εἰς τὸν κόνδικα τῆς κομπανίας ἐσημειώθησαν λοιπὸν ἐδῶ σημειωρομεν ἀπὸ ποῦ ἔχουν νὰ φύγουν αὐτὰ τὰ R 400χ καὶ οὕτως ἀκολουθοῦμεν σημειώνοντας ἔμπροσθεν

f 56 ^v	Πρότον Ἀπὸ τὴν Κομπανίαν	f. 100
B	Ἀπὸ τὸ Καπιτάλι τοῦ ἁγίου Ἀρχιμανδρίτου Νεοφύτου, ὅπου ὁ Μακαρίτης ἄφησεν λάσον τὸ διάφορον αὐτοῦ.	60
Γ	Ἀπὸ ὅμοιον τοῦ μακαρίτου ἱατροῦ Σαούλι	57×30
Δ	Ὁ κὺρ Χ. Κωνσταντῖνος Πάπ διὰ τοῦ υἱοῦ του νὰ δώσῃ	60
Ε	Ὁ κὺρ Τριαντάφυλλος Νικολάου Γκούμα	30
Ζ	Ὁ κὺρ Ραδουτζῆ Στόικα	20
Ζ	Ὁ κὺρ Κύρος Ἰωάννου Τατάρτζου ὁμοίως	20

1. Ἀναφέρουμε ἐδῶ τὴν περίπτωση τῶν Ἑλλήνων ἀπόδημων τοῦ Novi Sad: Μ. Γεδεών, Εἰκοσιν ἐτῶν ἐθνικὴ ἱστορία κατόπιν θυέλλης (1791-1811) στό: Ἡ Πνευματικὴ κίνησις τοῦ Γένους κ.λ., 61-63, ὅπου διαβάζουμε γιὰ τοὺς ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων τοῦ Novi Sad νὰ ἀποκτήσουν στὰ 1790 δική τους ἐκκλησία, πράγμα ποὺ προκάλεσε τὴν ἀντίδραση τῶν Σέρβων.

2. Βιβλιοθήκη Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, Βουκουρέστι, Κώδικας Ἑλληνικῆς Κομπανίας τοῦ Sibiu (1705-1814), ἀριθ. 977, φ. 56^{r-v}· πρβλ. Nestor Camariano, Catalogul manuscriselor grecești, București 1940, σ. 119.

η Ὁ κὺρ Νάνος Νικολάου Ζηγούρι

20

367×30

S. Τῇ 25 9βρίου 1801 ἐδώθησαν ἔτι τῶν Κυρίων ἐπιτροπῶν
τοῦ σχολείου ὁποῦ τὰ ἐπῆρεν ὁ κὺρ Γεώργιος Βελλεράς

30

397×30

Τὰ ἄνω K 30χ εἶναι περισσεύοντα* ἀπὸ τὸ διάφορον ὁποῦ ὁ γραφος καὶ Γο-
βερνατόρος Μανικάτη Σαφράνου Γεόργι ἔδωσαν ἀρχίτερα τῆς διορίας εἰς τὸ
καπιτάλι ὁποῦ ἡ κομπανία εἶχεν δανίση μὲ R 4000 χ.

"Αγιος ἀρχιμανδρίτης Νεόφυτος: σύμφωνα μὲ διάφορες ἐπιστολὲς καὶ
σημειώσεις στὰ κατάστιχα Ἑλλήνων ἐμπόρων τοῦ Sibiu ὁ ἀρχιμανδρίτης
Νεόφυτος ἦταν ὁ πνευματικὸς τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας τοῦ Sibiu¹. Ἡ πρῶ-
τη μνεία ποὺ μπόρεσα νὰ βρῶ γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Νεόφυτου στὸ Sibiu
τοποθετεῖται στὶς ἀρχὲς τοῦ 1786². Ἔτσι γνωρίζουμε ἀπὸ σημειώσεις στὰ
κατάστιχα τοῦ Ἑλλήνα ἐμπόρου τοῦ Sibiu Ἰωάννη Μάρκου ὅτι στὶς 3 Μαΐου
1787 πούλησε στὸν ἀρχιμανδρίτη καὶ πνευματικὸ τῆς κομπανίας κ. Νεόφυτο
διάφορα ἐμπορεύματα· τὸ ἴδιο ἐπαναλήφθηκε καὶ στὰ χρόνια 1788, 1789,
1790, 1791³. Στὸν Νεόφυτο ὁ Μάρκου πουλοῦσε κυρίως ζάχαρη, σταφίδα,
καφέ, ροσόλια, μύγδαλα, μιὰ κανδήλα (στὰ 1790) κ.λ. Πέθανε στὶς 17 Μαΐου
1797 στὶς 4 τὸ ἀπόγευμα—ὁ θάνατός του μάλιστα λύπησε βαθιὰ τοὺς Ἑλλη-
νες τοῦ Sibiu, ὅπως πληροφορούμαστε ἀπὸ ἐπιστολὴ τοῦ Μελενικιώτη με-
γαλέμπορου καὶ «γοβερνατόρου» τῆς κομπανίας Γεωργίου Μανικάτη Σα-
φράνου πρὸς τὸν συγγενὴ του μεγαλέμπορο τῆς Βιέννης Παναγιώτη Κωνσταν-
τὰ Χαδιό⁴. Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ἔγγραφο ποὺ δημοσιεύσαμε παραπάνω
ὁ ἀρχιμανδρίτης Νεόφυτος «ἄφησε λάσον» γιὰ τὶς πνευματικὲς ἀνάγκες τῶν
συνπατριωτῶν του.

Σαούλι: γιὰ τὸν γιατρὸ αὐτὸν τοῦ Sibiu ποὺ ἄφησε κι ἰδιαίτερο «λάσον»
στὴν ἐλληνικὴ κομπανία τοῦ Sibiu δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ πληροφορίες⁵.

X'' Κωνσταντῖνος Πώπ: ἀπὸ τὶς γνωστότερες καὶ σημαντικότερες οἰκο-

* περισσότερα: διαγραμμένο στὸν κώδικα

1. A. S. (βραχυγραφία τοῦ: Catalogul documentelor... Documente din Arhivele Statu-
lui Sibiu, τ. 1,2), ἀριθ. 329/87. Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς σημαίνει τὸν ἀριθμὸ τοῦ ἐγγράφου στὸ
ἀρχεῖο (ἀρχεακὴ ἔνδειξη) καὶ ὁ δεύτερος τὸν ἀριθμὸ σελίδας τοῦ ἔντυπου καταλόγου
Limona.

2. A. S., ἀριθ. 2488/726.

3. A. S., ἀριθ. 355/91, 356/91, 387/97, 593/141.

4. A. S., ἀριθ. 1402/296· ἐπιστολὴ ἀπὸ 23 Μαΐου 1797.

5. Συγγενὴς πιθανότατα τοῦ σερδάρη Γεωργίου Σαούλι, μὲ τὸν ὁποῖο Ἑλληνες τοῦ
Sibiu εἶχαν διάφορες δοσοληψίες· στὰ κατάστιχα Ἑλλήνων ἐμπόρων τοῦ Sibiu ὁ Σαούλι
ἀναφέρεται ὡς «ἄρχων». βλ. A.S. 101/40, 138/46 κ.λ.

γένειες τοῦ Sibiu καὶ τῆς Βιέννης. Ἕνα πλῆθος ἐγγράφων τῶν ἀρχείων τοῦ Sibiu μαρτυρεῖ τὴν πλατιά ἐμπορικὴ δραστηριότητα τῆς οἰκογένειας Χ' Κωνσταντίνου Πάπ στὸ χῶρο τῆς Βόρειας Βαλκανικῆς καὶ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης¹. Γιὰ πρώτη φορὰ τὸν συναντοῦμε στὸ Sibiu σὲ σχετικὸ ἐγγραφο τῆς 16 Μαρτίου τοῦ 1775²—ἔφερε μάλιστα τὸν τίτλο τοῦ δικαστῆ (ἐνορκου συμβούλου) στὸ δικαστήριό τῆς κομπανίας³. Τὸν τίτλο αὐτὸν ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχει καὶ στὰ ἐπόμενα χρόνια (1781, 1782, 1783 κ.λ.). Τελευταία φορὰ τὸν συναντοῦμε σὲ ἐγγραφο τῆς 1 Μαρτίου 1813⁴. Γιὸς τοῦ Χ' Κωνσταντίνου Πάπ, ποὺ θὰ πλήρωνε μάλιστα τὴ συμμετοχὴ τοῦ πατέρα του γιὰ τὸ μισθὸ τοῦ δασκάλου, ἦταν ὁ *Ζηρόβιος Χ' Κωνσταντίνου Πάπ*⁵, ποὺ γιὰ τὴν ἐμπορικὴ δραστηριότητά του ἔχουμε ἀρκετὲς πληροφορίες ἰδιαίτερα στὶς δύο πρῶτες δεκαετίες τοῦ 19ου αἰ⁶.

Τριαντάφυλλος Νικολάου Γκούμας: Τὸν συναντοῦμε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἐλληνικὴ κομπανία τοῦ Sibiu στὶς 13 Μαΐου 1797⁷, ἐνῶ στὶς 16 Μαΐου 1799 τὸν ξανασυναντοῦμε πάλι στὸ Sibiu ἀνάμεσα στὰ ἡγετικά στελέχη τῆς κομπανίας ποὺ ὑπογράφουν σχετικὸ ἐγγραφο γιὰ τὴν ἀποδέσμευση τοῦ δασκάλου πατρὸς Δαμασκηνοῦ. «ποὺ θὰ ἔφευγε μακριὰ ἀπὸ τὴ χώρα»⁸. Μὲ

1. A.S., passim· πρβλ. A. B. (βραχυγραφία τοῦ: Catalogul documentelor... din Arhivele Statului de la Orașul Stalin (Brașov), passim. Γιὰ τὴν ἐμπορικὴ δραστηριότητα τοῦ Χ' Κωνσταντίνου Πάπ βλ. N. Iorga, Studii și documente, București 1906, τ. 8, passim—ἐδῶ ἐκδίδεται τμῆμα ἀρχεῖακῶ ὕλικου—κυρίως καταστίχων—ποὺ ἀφορᾷ στοὺς Πάπ· βλ. ἐπίσης D. Z. Funică, Din istoria comerțului la români, 1908—Documente privitoare la comerțul românesc 1473-1868 (=Ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ ρουμανικοῦ ἐμπορίου, 1908—Ἐγγραφα ποὺ ἀναφέρονται στὸ ρουμανικὸ ἐμπόριο 1473-1868), București 1931.

2. A. S., ἀριθ. 91/38.

3. Γιὰ τὸ δικαστήριό τῆς κομπανίας βλ. C. Iancu, Statuts de la compagnie grecque de Sibiu, σ. 480-481· πρβλ. Ἀ. π. Ε. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. Β', σ. 400. Γιὰ τὴ δράση του ὡς ἐνόρκου συμβούλου βλ. A. S., ἀριθ. 169/52, 183/55, 194/58 κ.λ. καὶ A. S., τ. 2, passim.

4. A. S., ἀριθ. 2536/517. Γνωρίζουμε μάλιστα ὅτι ἦταν κουμπάρος τοῦ Ραδούτζη Στόικα, ποὺ τὸν γιό του Ζαφείρη εἶχε βαπτίσει στὰ 1786 στὴν ἐλληνικὴ ἐκκλησία τοῦ Sibiu, ὅπου ἦταν ἐφημέριος ὁ Νεόφυτος· βλ. A. B., ἀριθ. 2488/726.

5. A. S., ἀριθ. 2220/445 (9 Νοεμβρίου 1812).

6. A. S., τ. 2, ἀριθ. 179/48, ἀριθ. 208/53, 258/63, 1138/229 κ.λ. Συμμετεῖχε καὶ σὲ ἐπιτροπὴ ποὺ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ σημαίνοντες Ἑλλήνες τῆς Βιέννης καὶ ποὺ ἦταν ὑπεύθυνοι γιὰ τὶς σπουδὲς ἀπὸρῶν Ἑλλήνων σὲ εὐρωπαϊκὰ πανεπιστήμια· οἱ τελευταῖοι ὅμως ἀνάμβαναν τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐργαστοῦν σὰν δάσκαλοι μετὰ τὶς σπουδὲς τους στὴν Ἑλλάδα. Ὁ Πάπ εἶναι καὶ συγγραφέας μετρικῆς, βλ. Γεδεών, ὅ.π., σ. 126, 176.

7. A. S., τ. 1, ἀριθ. 1373/290. Ἀπὸ ἐγγραφα πληροφοροῦμαστε ὅτι ἦταν γαμβρὸς κάποιου ἐμπόρου τοῦ Sibiu ὀνομαζόμενου Θεοδ. Slătineanu.

8. A. S., ἀριθ. 2096/416. Αὐτὸν τὸν Δαμασκηνὸ φαίνεται ὅτι ἀντικατέστησε ὁ Χ' Χρίστοδούλος στὴ θέση τοῦ δασκάλου.

τὴν εὐκαιρίᾳ αὐτὴ σημειώνουμε ὅτι ἡ κομπανία εἶχε προσλάβει ὡς δάσκαλο τοῦ σχολείου τῆς τὸν Δαμασκηνό, ποὺ θὰ δίδασκε ἐκεῖ γιὰ δύο χρόνια, δηλ. ἀπὸ τὴν 1 Μαΐου 1798 ὡς 1 Μαΐου 1800¹. Ὁ Τριαντάφυλλος Γκούμας ἦταν ἔμπορος δερμάτων² καὶ φαίνεται ὅτι εἶχε ἀναπτύξει ἀρκετὰ μεγάλη ἔμπορική δραστηριότητα στὴν Κεντρικὴ καὶ Βόρεια Ρουμανία: (Pitești, Braşov κ.λ.)³. Τελευταία φορὰ τὸν συναντοῦμε τὸν Νοέμβριο τοῦ 1824 στὸ Sibiu πάλι ὡς προεστὸ τῆς κομπανίας⁴.

Ραδούτζη Στόικα: Μεγαλέμπορος κι αὐτὸς τοῦ Sibiu, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔχουμε ἀρκετὲς ἀμφιβολίες σχετικὰ μὲ τὴν ἑλληνικὴ καταγωγή του· εἶναι πολὺ πιθανὸ ὁ Στόικα νὰ ἀνῆκε σ' ἐκείνους τοὺς ντόπιους δραστήριους ἐμπόρους ποὺ κατόρθωναν πολλὲς φορὲς νὰ γίνονται μέλη τῆς ὁποσδήποτε κλειστής ἑλληνικῆς κομπανίας τοῦ Sibiu ἢ τοῦ Braşov. Γιὰ πρώτη φορὰ τὸν συναντοῦμε σὲ ἔγγραφο τῶν ἀρχείων τοῦ Sibiu στὶς 7/18 Μαρτίου 1790 νὰ ἀναφέρεται ἀπὸ τὸ συμβούλιο τῆς κομπανίας σὲ ἀπόφασή του σχετικὴ μὲ τὴν ἐπίλυση κάποιας κληρονομικῆς διαφορᾶς⁵. Ὁ γνωστὸς Ἑλληνας μεγαλέμπορος τοῦ Sibiu Ἰωάννης Μάρκου σημείωνε τακτικὰ στὰ κατὰστίχά του στὰ χρόνια 1791-1793 ὅτι προμήθευε στὸν Στόικα βιεννέζικα ἐμπορεύματα κι ἀκόμη: καφέ, ποντικοφάρμακο (!), κασσίτερο, στουπιὰ, τσακμάκια κ.λ.⁶. Τὴν ἐκτίμηση ποὺ ἀπολάμβανε στοὺς ἑλληνικοὺς ἐμπορικοὺς κύκλους τοῦ Sibiu καὶ τοῦ Braşov ὑποδηλώνει ἐπιστολὴ κάποιοι ἐμπορικοὺ πράκτορα στὸ Sibiu τοῦ Σιατιστινοῦ μεγαλέμπορου τοῦ Braşov Μιχαήλ Τσουμπρου, ὅπου διαβάζουμε ὅτι ὁ Στόικα ἦταν ἕνας ἀξιόλογος καὶ πετυχημένος ἔμπορος ποὺ τὸν εἶχαν «πολλὴ ἀνάγκη»⁷. Τελευταία φορὰ τὸν συναντοῦμε στὰ ἔγγραφα τῶν ἀρχείων τοῦ Sibiu στὰ τέλη τοῦ 1801 νὰ ἔχει διάφορες δοσοληψίες μὲ τὴν ἑλληνικὴ κομπανία τοῦ Sibiu⁸.

1. Ἄλλα μέλη τοῦ συμβουλίου τῆς κομπανίας τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἦταν οἱ: Γεώργιος Μ. Σαφράνος, προεστὸς, Θωμὰς Βηλαράς, Χ'Ψωνταντίνος Πάπ, Νικόλαος Νίκου Ἰωάννου καὶ Νάνος Ν. Ζυγούρης, καπιτάνιος· Α. Σ., ἀριθ. 2096/416.

2. Α. Σ., τ. 2, ἀριθ. 2237/437.

3. Α. Σ., τ. 2, ἀριθ. 931/186, 1123/225.

4. Α. Σ., τ. 2, ἀριθ. 2237/437.

5. Α. Σ., ἀριθ. 383/96.

6. Α. Σ., ἀριθ. 403/102, 404/102, 448/111, 520/126 κ.λ.

7. Α. Σ., ἀριθ. 1081/319-320· ἐπιστολὴ ἀπὸ 11 Φεβρουαρίου 1793. Σημειώνουμε τὴν κουμπαρία του μὲ τὸν γνωστὸ παράγοντα τῆς κομπανίας τοῦ Sibiu τὸν Χ'Ψωνταντίνου Πάπ· βλ. Α. Β., ἀριθ. 2488/726.

8. Α. Σ., ἀριθ. 2106/418. Πρόκειται γιὰ ἕνα ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον ἔγγραφο ποὺ τὰ κυριότερα σημεῖα του εἶναι τὰ ἑξῆς: ὁ Στόικα κλείνει συμφωνία μὲ τὴν ἑλληνικὴ ἔμπορικὴ κομπανία τοῦ Sibiu γιὰ ἐνοικίαση ἰδιόκτητου οἰκηματός του στὴν ὁδὸ Κρεοπωλῶν ἀριθ. 99 μὲ τοὺς παρακάτω ὅρους: 1. Ἡ κομπανία συγκατατίθεται νὰ χτίσει στὸ χῶρο ὁλόγυρα ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ νὰ διαμορφώσει ὁρισμένα μικρὰ οἰκήματα τοῦ ἴδιου χῶρου γιὰ κα-

Κύρος 'Ιωάννου Τατάτζου: Αυτικομακεδόνας έμπορος του Sibiu που προηγουμένως είχε έδρα των επιχειρήσεών του την πόλη Orăștie· συνεργαζόταν κι αυτός στενά με τον μεγαλέμπορο του Sibiu 'Ιωάννη Μάρκου, ό οποίος του προμήθευε διάφορα βιεννέζικα έμπορεύματα (1790-1792)¹.

Νάνον Νικολάου Ζυγούρης: 'Υπήρξε ένα από τή σημαντικότερα μέλη τής κομπανίας του Sibiu και πεθερός του μεγαλέμπορου του Sibiu Ν. Σ. Πατσιούρα από την Χρούπιστα τής Καστοριάς². Διατέλεσε μέλος του δικαστηρίου τής κομπανίας και «καπιτάνιος» του συμβουλίου τής 'Αδελφότητας³. Τόν συναντώ για πρώτη φορά στις 16/27 'Οκτωβρίου 1781 στο Sibiu ως προεστό τής κομπανίας· αυτόν τόν τίτλο τόν κράτησε πολλά χρόνια —ώς τή 1800 περίπου⁴. Τόν Νάνο Ζυγούρη συναντώ για τελευταία φορά στις 8/20

τάλυμα του Ιερέα και των καθηγητών τής Σχολής. 2. 'Η κομπανία θέτει στη διάθεση του Στόικα ένα κεφάλαιο 2.000 άφορολόγητων ούγγρικων φλωρινιών, ενώ ό Στόικα δίνει στην κομπανία τό έγγραφο τής υποθήκης του οικήματος αυτού. 'Η κομπανία υποχρεώνεται να μνημονεύει τή δόματα του Στόικα και των άπογόνων του σέ όλες τīs λειτουργίες, όσο βέβαια ύπήρχε ή κομπανία και ή εκκλησία. 3. 'Ο Στόικα υποχρεώνεται να πληρώνει τούς φόρους του σπιτιού. 4. Τό συμβόλαιο δέν θά ήταν δυνατόν νά άκυρωθεί μέσ σέ διάστημα 36 χρόνων, αλλά άν ήθελε ό Στόικα ή οι άπόγονοί του νά άκυρώσουν τό συμβόλαιο, θά πρέπει νά γνωστοποιήσουν τήν πρόθεσή τους στην κομπανία τρία χρόνια νωρίτερα. 5. Στην περίπτωση αυτήν ό Στόικα ή οι άπόγονοί του θά έπιστρέψουν στην κομπανία τό κεφάλαιο των 2.000 φλωρινιών και τή έξοδα που έγιναν για τήν κατασκευή τής εκκλησίας, των δωματίων, των τοίχων κ.λ. 6. Τή έξοδα που έγιναν από τήν κομπανία για τīs κατασκευές μπορούν νά έλεχτούν από τόν Στόικα. 7. 'Η κομπανία έχει δικαίωμα έξάλλου νά άνανεώσει και νά παρατείνει τό συμβόλαιο· άν μετά τήν προθεσμία που όρίστηκε παραπάνω ή κομπανία δέν θέλει νά κρατήσει περισσότερο τήν εκκλησία, πρέπει νά τό άναγγείλει στον Στόικα τρία χρόνια νωρίτερα, αλλά ή κομπανία θά κάνει μιάν έκπτωση 40% στή έξοδα που έγιναν για τīs διάφορες κατασκευές.

1. Α. Σ., άριθ. 431/88, άριθ. 597/141, άριθ. 705/163, άριθ. 975/212 κ.λ.

2. Α. Σ., άριθ. 169/52, άριθ. 183/55, άριθ. 194/58, άριθ. 200/60, άριθ. 203/61 κ.λ. Για τόν Ν. Σ. Πατσιούρα βλ. D u m i t r u L i m o n a, Casa de comerț Nicolae S. Paciurea din Sibiu (= 'Ο έμπορικός οίκος του Ν. Σ. Πατσιούρα από τό Sibiu), Revista arhivelor 1 (1965) 265-285.

3. Πρβλ. Α. Σ. άριθ. 889/197, άριθ. 906/202, άριθ. 932/205, άριθ. 1087/232. Για τήν έμπορική δραστηριότητά του βλ. και Α. Β., άριθ. 580/161, άριθ. 1181/361 κ.λ.

4. Βλ. τīs παραπάνω σημειώσεις. Σέ μιά συγκεκριμένη περίπτωση στις 5 Αύγουστου 1798 ό Νικόλαος Νάνος Ζυγούρης, καπιτάνιος τής κομπανίας, θά φρόντιζε με τόν Χ' Κωνσταντίνο Πώπ για τήν έξέυρεση νέου εφημέριου για τήν εκκλησία τής κομπανίας σέ άντικατάσταση του άρχιμανδρίτη Γερμανού· αυτή άλλωστε ήταν και ή σχετική άπόφαση του συμβουλίου τής κομπανίας με έπικεφαλής τόν Γ. Μ. Σαφράνο, τόν Μανικάτη Σαφράνο, τόν Θεωμά Βηλαρά, τόν Γεώργιο Βηλαρά, τόν Γεώργιο Μαργαρίτη, τόν Πέτρο Πασχάλη, τόν 'Αθανάσιο Δήμου κ.ά., βλ. Α. Σ. άριθ. 2091/415.

Φεβρουαρίου 1813¹. Είχε και αδελφό εγκαταστημένο στην Πέστη, τὸν Νικόλαο Κωνσταντῖνο Ζυγούρη².

Γεώργιος Βηλαράς (Βελλεράς): πρόκειται γὰρ τὸν θεῖο τοῦ Ἰωάννη Βηλαρά, ἀδελφὸ δηλ. τοῦ πατέρα τοῦ ποιητῆ γιατροῦ Στέφανου Βηλαρά³. Ἀπὸ τὰ ἐγγραφα τῶν ἀρχείων τοῦ Sibiu καὶ τοῦ Βρασον φαίνεται πὼς ὁ Γεώργιος Βηλαράς ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς γνωστότερους Ἑλληνας ἐμπόρους τῆς Τρανσυλβανίας· ὁ ἴδιος διατέλεσε μάλιστα γιὰ πολλὰ χρόνια δικαστῆς (ἐν-ορκὸς σύμβουλος) τοῦ δικαστηρίου τῆς κομπανίας τοῦ Sibiu κι ἀπὸ τὰ πιὸ ἐπίλεκτα μέλη τῆς⁴. Γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἐντοπίζουμε στὸ Sibiu στίς 16 Μαρτίου 1775⁵ καὶ τελευταία στίς 12/24 Μαρτίου 1812⁶. Τὴν ἴδια μεγάλη μὲ τὸν Γεώργιο δραστηριότητα εἶχε ἀναπτύξει στὸ Sibiu κι ὁ ἀδελφός του(;) Θωμᾶς Βηλαράς, ἀπὸ τὰ πιὸ ἔγκριτα μέλη κι αὐτὸς τῆς κομπανίας⁷. Τὶς ἀρχές τοῦ θέρους τοῦ 1792 ἦρθε κοντὰ του στὸ Sibiu ὁ ἀνεψιός του Λάμπρος, γιὸς τοῦ Γιαννιώτη γιατροῦ Στέφανου Βηλαρά κι ἀδελφός τοῦ Ἰωάννη· συγκεκριμένα: στὸ ἀρχεῖο Τσοῦμπρου στὸ Βρασον σώζεται ἐπιστολὴ τοῦ Ἑλλήνα ἐμπόρου τοῦ Βουκουρεστίου Πάνου Στεργίου πρὸς τὸν Τσοῦμπρο ἀπὸ 2 Ἰουνίου 1792, μὲ τὴν ὁποία παρακαλεῖται ὁ τελευταῖος «νὰ δώσει κάθε δυνατὴ βοήθεια στὸν Λάμπρο, γιὸ τοῦ γιατροῦ Στεφάνου Βηλαρά ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ποὺ ἔρχεται στὸ Βρασον, γιὰ νὰ συνεχίσει ἀπὸ ἐκεῖ τὸ ταξίδι του πρὸς τὸ Sibiu, ὅπου θὰ συναντήσει τὸν θεῖο του Γεώργιο Βηλαρά· ὁ Λάμπρος ἔχει ὀρισμένες δυσκολίες, γιὰτὶ δὲν γνωρίζει τὴν βλαχικὴ γλῶσσά»⁸.

Γεώργιος Μανικάτης Σαφράνος: ὁ κορυφαῖος ἴσως τῆς ἐλληνικῆς κομπανίας τοῦ Sibiu· τὸ ὄνομά του ἐδέσποσε γιὰ μισὸν αἰῶνα ὄχι μονάχα στὸν ἐμπορικὸ χῶρο τῆς Τρανσυλβανίας, ἀλλὰ καὶ γενικότερα στὸν χῶρο τῆς Κεντρικῆς καὶ ΝΑ Εὐρώπης⁹. Καταγόταν ἀπὸ τὸ Μελένικο κι εἶχε ἐγκατασταθεῖ στὸ Sibiu στὰ μέσα περίπου τοῦ 18ου αἰ· ὁ γνωστός Ρουμάνος

1. Α. Σ., ἀριθ. 2473/505.

2. Κωνσταντῖνο Ζυγούρη συναντῶ στὰ 1799 στὸ Ζέμου· πληροφορία τοῦ κ. Ι. Παπαδριανοῦ.

3. Βλ. ἐπιστολὴ Στεργίου πρὸς Τσοῦμπρο ἀπὸ 2 Ἰουνίου 1792 καὶ σημ. 6.

4. Α. Σ., passim. Α. Β., passim.

5. Α. Σ., ἀριθ. 91/38.

6. Α. Σ., ἀριθ. 2137/425.

7. Α. Σ., passim. Σὲ ἐγγραφα τῶν ἀρχείων τοῦ Sibiu διακρίνουμε ἐπίσης κι ἄλλους μὲ τὸ ἐπώνυμο Βηλαράς: τὸν Χ' Μιχάλη Ἀλεξίου Βηλαρά ἀπὸ τὸ Βρασον, τὸν Γιαννάκη Βηλαρά, παχάρνικο, τὸν Jordache Βηλαρά, τὸν Θεόδωρο Βηλαρά· Α. Σ., passim.

8. Α. Σ., ἀριθ. 863/244.

9. Πλούσιο κι ἀνέκδοτο ἀρχεῖακὸ ὕλικο γιὰ τὴν ἐμπορικὴ του δραστηριότητα γνωρίζουμε ὅτι υπάρχει στὸ Sibiu καὶ τὸ Βρασον· βλ. τοὺς καταλόγους ποὺ ἐπιμελήθηκαν οἱ Δ. καὶ Ε. Limona.

arhivist Dum. Limona πιστεύει πώς την ἐπωνυμία Σαφράνος την ἔλαβε ἀπὸ τὴν ρουμανικὴ λέξη *soffran*=κρόκκος, γιὰτὶ ἦταν ἔμπορος κρόκκου¹. Στὸ Sibiu ὁ Σαφράνος ἀνέπτυξε καταπληκτικὴ δραστηριότητα κι ἡ Ἑταιρεία Μανικάτης Σαφράνου ἀπέκτησε μεγάλη φήμη, ἐνὼ παράλληλα ἐνδιαφέρθηκε καὶ γιὰ τὰ κοινὰ συνδέοντας ἔτσι τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς κομπανίας τοῦ Sibiu². Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι ὁ N. Iorga μιλεῖ γιὰ «ἐμπορικὴ δυναστεία Μανικάτηδων»³. Ὁ Γεώργιος Μανικάτης Σαφράνος φαίνεται πὺς ὡς τὰ 1798 διηύθυνε μόνος του τὶς ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις του βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς τέσσερεις γιούς του⁴· σ' αὐτοὺς ὁ γέρο-Σαφράνος ἀνέθεσε τὴν 1 Ἰουνίου 1798 τὴ διεύθυνση τοῦ ἐμπορικοῦ τοῦ οἴκου. Ἔτσι ἡ Ἑταιρεία ὀνομάστηκε «Μανικάτης Σαφράνος καὶ υἱοί». Στὶς 25 Νοεμβρίου 1801 πέθανε ὁ γέρο-Μελενικιώτης ἔμπορος Σαφράνος, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε προλάβει νὰ συστήσει στοὺς γιούς του νὰ συνεχίσουν τὸ ἔργο τῆς Ἑταιρείας μὲ τὴν ὀνομασία «Μανικάτης Σαφράνου υἱοί»⁵. Τὰ συγκεκριμένα πλαισία τῶν ἐμπορικῶν δραστηριοτήτων τοῦ οἴκου Σαφράνου τοποθετοῦνται στὰ παρακάτω κέντρα: Sibiu, Braşon, Cluz, (Κλουζ), Timişoara (ἢ Temesvar), Βουκουρέστι, Ἰάσι, Μόσχα, Βιέννη, Λειψία, Ἀμβούργο, Τεργέστη, Βενετία, Σέρρες, ΚΠολη, Προῦσα, ὅπου μάλιστα ὑπῆρχαν καὶ ἀρκετοὶ δικοὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ἀντιπρόσωποι⁶. Στὰ μεγάλα λιμάνια τῆς Τεργέστης, τοῦ Ἀμβούργου, ὅπου ἔφταναν ἐμπορεύματα ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ὁ Μανικάτης Σαφράνος ἔκανε παραγγελίες τόσο γιὰ προσωπικὸ τοῦ λογαριασμοῦ, ὅσο καὶ γιὰ προμήθειες συνεταίρων του καὶ ἀντιπροσώπων του. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐμπορεύματα αὐτὰ κατευθύνονταν στὶς περιοχὲς Ardeal καὶ Banat (Sibiu, Braşon, Cluz, Timişoara), καθὼς καὶ στὴν Βιέννη καὶ Πέστη, ὅπου, ὅπως εἶναι γνωστὸ, δροῦσαν ἀρκετὲς ἑκατοντάδες Ἑλλήνων, κυρίως Βορειοελλαδιτῶν, ἐμπόρων. Στὴν Βενετία ὁ Σαφράνος συνεργαζόταν μὲ τοὺς γνωστοὺς ἐμπορικοὺς οἴκους Πάνου καὶ Ἰωάννου Χριστοδοῦλου καθὼς καὶ τὸν Δημήτριο Μπέρκο πού ἦταν καὶ θεῖος του. Ἀπὸ τοὺς δύο τελευταίους προμηθεύονταν τὸ λεγόμενο «βενετσιάνικο» ἐμπόρευμα, δηλ.: κρέπια Μπολῶνιας, ὀργαντίνα, μετᾶξι, τσόχα, σκουλαρίκια, δαφνόλαδο, περιδέρια, πέρλες, κανάβαρη, μάντολες, ταμπάκο κ.λ. Τὰ εἶδη αὐτὰ καταναλώνονταν

1. Βλ. τὴν πολὺ ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ Dumitru Limona, *Un catastih al unui companist Sibian din veacul al XVIII-lea* (=Ἐνα κατάστιχο ἐνὸς ἐμπόρου τῆς κομπανίας Sibiu, 18ος αἰ.) στὸ *Arhivele Statului-125 ani de activitate 1831-1956*, Bucureşti 1957, σ. 407-415.

2. Βλ. Olga Căncă, *Statut de la compagnie grecque de Sibiu*, σ. 479.

3. N. Iorga, *Studii şi Documente*, vol. XII, σ. X.

4. Τοὺς Γεωργίτσα, Κωνσταντῖνο, Μανόλη καὶ Ἰωσήφ· ὁ τελευταῖος πέθανε στὰ 1814.

5. Limona, *Un catastih al unui companist Sibian*, σ. 408.

6. Limona, ὁ.π., σ. 408.

βασικά από τους βογιάρους της Oltenia και της Βλαχίας. Πρὸς τὴν Βιέννη ὁ Σαφράνος διοχέτευε σχοινιά, δέρματα προβάτων καὶ ἀγελάδων, προβιές κατειργασμένες κ.λ. Στὸ Βουκουρέστι ἔστελνε πανιά ἀπὸ τὸ Lînz κι ἄλλα μέρη, μουσελίνα ἀπὸ τὴν Λειψία καὶ τὸ Sibiu καὶ «βενετσιάνικο ἐμπόρευμα» ἐπίσης ἐμπόρευμα ἀπὸ τὸ Ἀμβούργο: ζάχαρη ραφινारीσμένη, καφέ Μαρτινίκας, πιπέρι ἐγγλέζικο, σοκολάτα, ταφτάδες κεντημένους, χρυσοῦφαντα, ταμβάκο, γλυκά, ἀμύγδαλα, πορσελάνες, κρασί Τοκάης, καπνό, ὑφάσματα Λειψίας κ.λ. Τὴν ἀγορά Ἰασίου ὁ Σαφράνος τροφοδοτοῦσε μὲ ἐμπόρευμα προερχόμενο κυρίως ἀπὸ τὴν Βιέννη κι ἄλλες περιοχὲς τοῦ αὐστριακοῦ κράτους. Στὴν ἀγορά τῆς Βιέννης ἐξάλλου ὁ Σαφράνος ἔφερενε μεγάλες ποσότητες βαμβακιοῦ μέσω τῆς γνωστῆς φίρμας τοῦ μεγαλέμπορου Παναγιώτη Τζανλῆ¹. Στὴν Βιέννη στενὸς συνεργάτης του καὶ τραπεζίτης τοῦ Σαφράνου ἦταν ὁ Παναγιωτάκης Κωνσταντᾶς Χαδιός, ποὺ ἦταν πατριώτης του καὶ ἐξάδελφός του². Ἐνας ἄλλος τρόπος πλουτισμοῦ τοῦ Σαφράνου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων γενικὰ ἐμπόρων τῆς ἐποχῆς, ἦταν τὸ ἐμπόριο νομισμάτων³. Ὁ Σαφράνος συνδεόταν ἐπίσης στενά καὶ μὲ τὸν μεγάλο παχάρνικο τῆς βλαχικῆς αὐλῆς Ἰωάννη Χ' Μόσκο, Θεσσαλονικέα στὴν καταγωγή⁴. Θὰ σημειώσουμε ἐπίσης τὸν σύνδεσμό του μὲ τὸν συμπατριώτη του Μανασσή Ἡλιάδη, τὸν γνωστὸ ἱατροφιλόσοφο καὶ καθηγητὴ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βουκουρεστίου⁵.

3. ΚΑΣΣΑΝΔΡΙΝΟΙ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΣΤΗΝ ΣΚΟΠΕΛΟ (1831)

Ἡ τραγικὴ μέρα τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1821 ἀποτέλεσε ἕναν ἀπὸ τοὺς μοιραίους σταθμοὺς τῆς νεώτερης ἱστορίας τῆς Μακεδονίας: σήμανε τὴν κατα-

1. Ἡ οἰκογένεια Τζανλῆ ἦταν ἀπὸ τίς πιὸ σπουδαῖες ἐμπορικὲς οἰκογένειες· μέλη τῆς οἰκογένειας ἦταν ἐγκαταστημένα στὸ Βρασον, στὸ Μελένικο καὶ στίς Σέρρες, ὅπου διατηροῦσαν ἐμπορικὰ πρακτορεῖα. Στὰ ἔγγραφα αὐτὰ ἡ οἰκογένεια πότε φέρεται ὡς καταγόμενη ἀπὸ τίς Σέρρες καὶ πότε ἀπὸ τὸ Μελένικο· βλ. Α. Β., *passim*. Πολλὲς φορὲς ὁ Σαφράνος ἔγραφε στοὺς Τζανλῆδες καὶ σὲ ἄλλους πράκτορές του στὴν Μακεδονία νὰ φροντίσουν γιὰ τὴν ἀδελφή του Γερακίνα, ποὺ βρισκόταν στὸ Μελένικο· βλ. Α. Σ., ἀριθ. 1255/265, 1257/266, 1278/270, 1828/370.

2. L i m o n a, ὁ. π., σ. 411 κ.ε. Πλούσιο προσωπικογραφικὸ ὕλικό γιὰ τὴν οἰκογένεια Χαδιοῦ ἔχει συγκεντρώσει ὁ Ι. Παπαδριανός.

3. Βλ. λεπτομέρειες στοῦ L i m o n a, ὁ. π., σ. 412-415.

4. D. L i m o n a καὶ E. M o i s u c, Casa comercială Ioan Hagi Moscu și Ștefan I. Moscu din București (= Ὁ ἐμπορικὸς οἶκος τοῦ Ι. Χ' Μόσκου καὶ Στεφ. Χ' Μόσκου), «Revista Arhivelor» 37 (1975) 256-271.

5. Γιὰ τίς σχέσεις τῶν δύο ἀνδρῶν βλ. Α. Σ., *passim*, Α. Β., *passim*· πρβλ. L i m o n a, ὁ. π., σ. 411. Βιογραφικά τοῦ Ἡλιάδη στίς: A r i a d n a C a m a r i a n o - C i o r a n, Les Académies Princières de Bucarest et de Jassy et leurs professeurs, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 397-407.

στολή μιᾶς πλατιάς ἐπαναστατικῆς ἐξέγερσης πού εἶχε ἀρχίσει στὰ μέσα Μαΐου στὴν Χαλκιδικὴ μὲ πρωταγωνιστὴ τὸν Ἑμμανουὴλ Παπᾶ¹. Τὴν ἴδια μέρα διακόσιες οἰκογένειες τῆς Χαλκιδικῆς κατέφυγαν σὲ ἑλληνικά καράβια, πού ἦταν ἀγκυροβολημένα σὲ διάφορες ἀκτὲς τῆς Κασσάνδρας κι ἀπὸ ἐκεῖ ἔφτασαν στὴν Σκιάθου, Σκόπελο καὶ Σκύρο². Πολλὲς ἀπὸ τὶς οἰκογένειες αὐτὲς θὰ τὶς συναντήσουμε νὰ παίρνουν μέρος στὸν Ἀγώνα³ καὶ στὴ συνέχεια, μετὰ τὴ λήξη του, νὰ ἀσχολοῦνται μὲ ἔργα εἰρηνικά. Σ' αὐτὲς τὶς ἐπιχειρηματικὲς ἐνασχολήσεις τοὺς θὰ τοὺς παρακολουθήσουμε ἐδῶ μὲ βάση τὶς πράξεις τοῦ Βιβλίου τοῦ Δημοσίου Μνήμονος Σκοπέλου⁴· κι ἓνα χαρακτηριστικὸ ἐπιπλέον: οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς, δέκα χρόνια περίπου μετὰ τὴν προσφυγιά τους, εἶναι δεμένοι μὲ τὸν τόπο τους, ὅπου ἔρχονται γιὰ ἐμπορικὲς δουλειὲς ἢ γιὰ διευθέτηση προσωπικῶν ὑποθέσεών τους⁵. Ἐνα μεγάλο μέρος ἐξάλλου τῶν Κασσανδρινῶν πού συναντοῦμε στὸ διάστημα Ἰανουάριος-Ἰούνιος 1831 στὸ Βιβλίο τοῦ Δημοσίου Μνήμονος Σκοπέλου φαντάζομαι πὼς θὰ εἶχε ἐγκατασταθεῖ στὴν Σκόπελο κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα ἢ καὶ μετὰ τὴ λήξη του. Αὐτοὶ στὴ συνέχεια ἐπιδόθη-

1. Γιὰ τὰ γεγονότα στὴν Χαλκιδικὴ στὴν κρίσιμη περίοδο ἀπὸ τὸν Μάιο τοῦ 1821 ὥς τὸν Νοέμβριο τῆς ἴδιας χρονιάς ὑπάρχει πλούσια βιβλιογραφία: σημειώνουμε ἐδῶ τὴν κυριότερη: Ι. Κ. Βασιλόπουλου, Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας 1796-1832, ἐκδ. β', Θεσσαλονίκη 1950, σ. 63-108, Ἀνωτόμου (αὐτόπλου μάρτυρος τῶν γεγονότων), Ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασιν τῆς Χαλκιδικῆς τοῦ 1821, «Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς» 1 (1961) 18-25, Ἀ. π. Βακαλοπούλου, Νέα ἱστορικά στοιχεῖα γιὰ τὶς ἐπανάστασεις τοῦ 1821 καὶ 1854 στὴ Μακεδονία, «Ἐπιστημονικὴ Ἑπετηρὶς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστ. Θεσσαλονίκης» 7 (1956) 63-103 (πρβλ. «Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς» 1 (1961) 30-36), Ἰω. Μαμαλάκης, Ἡ ἐπανάστασις στὴ Χαλκιδικὴ τὸ 1821 -- Ἡ συμμετοχὴ τῶν Ἀγιορειτῶν καὶ ὁ ρόλος τοῦ Ἑμμ. Παπᾶ, «Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς» 1 (1961) 37-52, Τοῦ Ἰδίου, Νέα στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χαλκιδικῆς τὸ 1821, «Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας» 14 (1960) 406-549, Ἀ. π. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας 1354-1833, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 551-581 καὶ Κωνσταντίνου Ἀ. π. Βακαλοπούλου, Ἀνέκδοτα ἱστορικά στοιχεῖα ἀναφερόμενα στὴν Μακεδονία πρὶν καὶ μετὰ τὸ 1821, Θεσσαλονίκη 1975, *passim*.

2. Βλ. Ἀ. π. Βακαλοπούλου, Πρόσφυγες καὶ προσφυγικὸν ζήτημα κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, Θεσσαλονίκη 1939, σ. 6 τοῦ Ἰδίου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, σ. 573 (χάρτης ἀριθ. 18), ὅπου σημειώνεται ἡ πορεία πού ἀκολούθησαν οἱ πρόσφυγες τῆς Χαλκιδικῆς· πρβλ. καὶ Βασιλόπουλου, ὁ.π., σ. 152-183.

3. Βλ. Γ. Χιονίδη, Οἱ εἰς τὰ μητρώα τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 ἀναγραφόμενοι Μακεδόνες, «Μακεδονικά» 12(1972) 34-64.

4. Βλ. «Μακεδονικά» 14 (1974) 403-405, ὅπου σύντομη παρουσίασις τοῦ (βιβλίου) κώδικα.

5. Πολλοὶ στὸ μεταξὺ πρόσφυγες τῆς Κασσάνδρας εἶχαν ἐπιστρέψει στὶς ἐστίες τους, ὅταν πληροφορήθηκαν τὴν ἐπιεικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Ἀβδούλ Ἀμποῦτ πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Σιθωνίας· βλ. Βακαλοπούλου, Πρόσφυγες καὶ προσφυγικὸν ζήτημα, σ. 27-28.

καν σὲ διάφορες ἐπιχειρήσεις, γιὰ τὶς ὁποῖες μικρὴ ἰδέα, ὅπωςδὴποτε, μᾶς δίνουν οἱ πράξεις τοῦ βιβλίου ποὺ ἐξετάζουμε. Ἐνα ἄλλο σημεῖο ποὺ πρέπει νομίζουμε νὰ ἐπιστημάνουμε εἶναι ἡ συχνὴ παρουσία Κασσανδρινῶν κι ἄλλων Μακεδόνων στὶς πράξεις τοῦ Μνήμονος Σκοπέλου· πὶο συγκεκριμένα: ἀπὸ τὶς 310 πράξεις τοῦ βιβλίου στὶς 54 ἀναφέρονται μονάχα Κασσανδρινοὶ καὶ διάφοροι ἄλλοι Μακεδόνες—ποσοστὸ ποὺ δείχνει τὸν μεγάλο ἀριθμὸ τῶν Μακεδόνων γενικὰ ποὺ βρισκόταν τὰ χρόνια αὐτὰ στὴν Σκόπελο. Στὴ συνέχεια ἀκολουθοῦν περιλήψεις πράξεων τοῦ Δημοσίου Μνήμονος Σκοπέλου, στὶς ὁποῖες ἀναφέρονται Μακεδόνες πρόσφυγες. Μετὰ τὴν περίληψη ἀκολουθεῖ, ὅπου χρειάζεται σχολιασμός. Τὸ ὑπ' ἀριθ. 41 ἔγγραφο δημοσιεύεται αὐτοῦσιο λόγῳ τοῦ ἰδιαίτερου ἐνδιαφέροντός του.

1. φ. 8-9 (πράξι 13/15, 14 Ἰανουαρίου 1831). Οἱ Κασσανδρινοὶ Μαστρογιάννης Δημητρίου, Ἀναγνώστης Γαρόφαλου, Γεώργιος Πανταζῆ καὶ Νικόλαος Δημητρίου συμφωνοῦν μὲ τὸν Κωνσταντῖνο Μελισσᾶ νὰ μεταβοῦν στὴν Κασσάνδρα καὶ νὰ κόψουν μὲ δικὰ τους ἔξοδα γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Μελισσᾶ ἑκατὸ ξύλα «βουβά πευκίσια» πρὸς 13 φοῖνικες καὶ 20 λεπτὰ τὸ ἓνα· ὑπάρχει καὶ ποινικὴ ρῆτρα σὲ περίπτωσι ἀθέτησις τῆς συμφωνίας.

Βουβὸ (τὸ) = παχιά καὶ μεγάλῃ ξύλινῃ δοκὸς κατάλληλῃ καὶ γιὰ κατασκευὴ πλοίων. Μαστρογιάννης Δημητρίου: ἐπίτροπος τῆς Χερσονήσου Κασσάνδρας τὸ 1821· βλ. Μ α μ α λ ά κ η, Νέα στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χαλκιδικῆς τὸ 1821, σ. 524.

2. φ. 16-17 (πράξι 22/25, 22 Ἰανουαρίου 1831). Οἱ Κασσανδρινοὶ Γεώργιος Ἀδὰμ καὶ Γιαννάκης Παποῦς συμφωνοῦν μὲ τὸν Σκιαθίτη Κωνσταντῆ Μπαλαλᾶ νὰ μεταβοῦν στὴν Κασσάνδρα καὶ νὰ κόψουν γιὰ λογαριασμὸ τοῦ διακόσια ξύλα «βουβά πευκίσια» πρὸς 33 γρόσια τὸ καθένα· γιὰ «ἄρραβωνα τῆς συμφωνίας» τοὺς καταβλήθηκαν 3.000 γρόσια. Ἐπρεπε ἀκόμη νὰ φορτώσουν μέσα σὲ 25 μέρες μιὰ «καϊκιὰ» μὲ 80 περίπου ξύλα. Ὑπάρχει καὶ ποινικὴ ρῆτρα.

Γεώργιος Ἀδὰμ(ης): ἐπίτροπος χερσονήσου Κασσάνδρας τὸ 1821 (Μ α μ α λ ά κ η, Νέα στοιχεῖα κ.λ., σ. 524). Ὁ Ἀδὰμ, κάτοικος Σκοπέλου στὰ μητρώα τῶν ἀγωνιστῶν, ὑπῆρξε ἀξιωματικὸς σ' ὅλο τὸ διάστημα τοῦ Ἀγώνα· Γ. Χ. Χιονίδης, Οἱ εἰς τὰ μητρώα τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 ἀναγραφόμενοι Μακεδόνες, σ. 39. Συγγενὴς του θὰ ἦταν ὁ Λάμπρος Ἀδὰμ ἢ Ζορμπᾶς Κασσανδρινὸς ποὺ ἐπικεφαλῆς Μακεδόνων ἀγωνιστῶν ἔπασσε στὰ Ψαρά· βλ. Γ. Χ. Χιονίδης, Ἐγγραφα τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, «Μακεδονικά» 14 (1974) 103, 105.

Γιαννάκης Παποῦ (ἄλλοῦ Παπᾶ): ἐπίτροπος χερσονήσου Κασσάνδρας (Μ α μ α λ ά κ η, Νέα στοιχεῖα, σ. 528). Γιὰ τὸν Γιαννάκη Παποῦ βλ. καὶ ἀριθμ. 5, 9. Μήπως ὁμοῦς πρέπει νὰ τὸν ταυτίσουμε μὲ τὸν ἀγωνιστὴ τῆς Χαλκιδικῆς Παπᾶ-Γιαννάκη, ποὺ τὴ χήρα του Γερακίνα συναντοῦμε στὰ 1833 στὸ Ναύπλιο· βλ. Ἐγγραφα σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Χαλκιδικῆς. Ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ κ. Στεφάνου Ἀθ. Κοτσιάνου, «Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς» 1 (1963) 25-26.

3. φ. 19-20 (26/29, post 22 ante 26 Ἰανουαρίου 1831)—Μαρτυρικὸν τοῦ λοχαγοῦ Γ. Κριζάνου πρὸς τὸν ἐκατόνταρχον Κωνσταντῖνον Δρίζογλου, μὲ τὸ ὁποῖο βεβαιώνει ὅτι ὁ Κ. Δρίζογλου ἀναχώρησε μαζί του στὶς 13 Ὀκτωβρίου 1821 ἀπὸ τὸ Παλιοροχώρι μὲ ἄδεια τοῦ χιλιάρχου Καρατάσου καὶ ἦρθαν στὴν Σκόπελο, γιὰ νὰ δοῦν τὶς οἰκογένειές τους· ἐκεῖ, ἀφοῦ ἔμειναν λίγες μέρες ἐτοιμάστηκαν νὰ ἐπιστρέψουν, ἀλλ' ἀσθένησε βαριά ὁ Κ. Δρίζογλου, ποὺ εἰδοποίησε τὸν χιλιάρχο Καρατάσο μέσω τοῦ λοχαγοῦ Κριζάνου πὼς μόλις γιатρευτεῖ θὰ ἐπιστρέψει.

4. φ. 20-21 (26/31, 26 Ἰανουαρίου 1831). Ὁ Γεώργιος Νικολάου Παλιοριώτης δανείστηκε ἀπὸ τὸν Βασίλειο Γεωργίου ἀπὸ τὴν Ὀρμύλια 144 φοίνικες.

Γεώργιος Νικολάου Παλιοριώτης: βλ. ἔγγρ. 8, 10, 35, 39.

5. φ. 21-22 (27/33, 27 Ἰανουαρίου 1831). Ὁ Γιαννάκης Παπᾶς, Κασσανδρινός, εἶναι συμμετοχὸς καὶ συνιδιοκτήτης τῆς γολέτας «Ἅγιος Δημήτριος» ποὺ πούληθηκε.

Γιὰ τὸν Γιαννάκη Παπᾶ (Παποῦ) βλ. καὶ ἔγγρ. 2, 9.

6. φ. 26-27 (31-39, 31 Ἰανουαρίου 1831). Ὁ Ἀλέξης Κυρίτζης, Κασσανδρινός, κύριος τῶν πέντε ὀγδόων τῆς γολέτας Φίλιππος, χωρητικότητας 48 ⁵⁶/₉₄ ἑλληνικῶν τόνων, πούλησε τὸ ¹/₈ στὸν συμπατριώτη του Μανόλη Ἰωάννου ἀντὶ 720 φοινίκων ἢ 1.800 γροσιῶν.

Ἀλέξης Κυρίτζης: βλ. ἔγγρ. 11, 12· πιθανότατα συγγενὴς (γιός;) τοῦ Κασσανδρινοῦ Ἀγγελῆ Κυρίτση, κατοικοῦ Σκοπέλου, ποὺ ὑπηρέτησε ὡς ὑπαξιωματικὸς στὸν Ἀγώνα μαζί μὲ τοὺς γιούς του· βλ. Χ ι ο ν ῖ δ η, Οἱ εἰς τὰ μητρῶα, σ. 49. Μανόλης Ἰωάννου: μήπως πρόκειται γιὰ τὸν Ἑμμανουὴλ Ἰωάννη, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται ὡς Μακεδόνας ποὺ εἶχε λάβει μέρος στὸν Ἀγώνα ἐπικεφαλῆς στρατιωτῶν; (Χ ι ο ν ῖ δ η, δ.π., σ. 41).

7. φ. 34-35 (5/47 5 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Μιχάλης Μαργαρίτης, Κασσανδρινός, πλοίαρχος «τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ γολετομβρικίου ἢ Ἀθηνᾶ» ὑπόσχεται νὰ πληρῶναι στὸν πρῶην πλοίαρχο Ἰωάννη Κόπανο Καρτζιώτη πλοιαρχικὰ μερίδια.

Μιχάλης Μαργαρίτης (Χίμος): βλ. καὶ ἔγγρ. 19, 23· ἀναφέρεται καὶ στοῦ Γ. Χ. Χ ι ο ν ῖ δ η, Οἱ εἰς τὰ μητρῶα, σ. 58 ὡς Μιχ. Μαργαρίτης Δῆμος ἀπὸ τὴν Σασσάνδρα (sic). Στὶς πράξεις τοῦ Δημοσίου Μνήμονος Σκοπέλου φέρεται ὡς Χίμος-Ἰωάννης Κόπανος Καρτζιώτης, βλ. καὶ ἔγγρ. 19.

8. φ. 35 (6/48, 6 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Γεώργιος Νικολάου Παλιοριώτης καὶ ὁ Ἰωάννης Χριστοδούλου Κοτζιᾶ, Κασσανδρινοί, «ἔχοντες διαφορὰν δοσοληψίας περὶ τῶν εἰς Κασσάνδραν συντροφικῶν τῶν βουβῶν καὶ μὴ συμβιβάζομενοι μόνοι τῶν μεταξὺ τῶν, ἀπεφάσισαν ἀμφοτέροι συμφῶως ἵνα καθυποβάλλωσιν αὐτάς ὑπὸ μιᾶς αἵρετοκρισίας».

Γεώργιος Νικολάου Παλιριώτης: βλ. ἔγρ. 4, 10, 35, 39· κατάγεται πιθανότατα ἀπὸ τὸ Παλιούρι τῆς Χαλκιδικῆς. Ἰωάννης Χριστοδοῦλου Κοτζιά: νομίζω ὅτι πρέπει νὰ τὸν ταυτίσουμε μὲ τὸν Κούτζια (ἢ Κούνζια) Γ. Ἰωάννη ποῦ ἀναφέρεται ἄλὸ τὸν Χι ο ν ῖ δ η, Οἱ εἰς τὰ μητρώα, σ. 53. Γιά τὴν οἰκογένεια Κοτζᾶ τῶν Βασιλικῶν βλ. Ἀ. χ. Β α μ β α κ ο Ὑ δ η, Πορτραῖτα Ἑλλήνων Ἐπαναστατῶν τοῦ 21· Ἡ οἰκογένεια Βασιλείου Κοτζᾶ ἢ Κότσογλου τῶν Βασιλικῶν, Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς, Βασιλικά· Ἱστορία-Λαογραφία, «Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς» 21-22 (1972) 20 κ.ἑ.

Γιά τὸ θέμα τῶν αἵρετοκριτῶν βλ. Ν. Ι. Πα ν τ α ζ ο π ο Ὑ λ ο υ, Τριπλῇ διαμάχῃ διακαίῳν κατὰ τὴν ἐπίλυσιν κληρονομικῆς διαφορᾶς ἐπὶ Τουρκοκρατίας, «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Σχολῆς Νομικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν» 12-ε', Ἀφιέρωμα εἰς Χαράλαμπον Ν. Φραγκίσταν, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 599, 600, 601.

9. φ. 37-38 (7/51, 7 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Γιαννάκης Παποῦ, Κασσανδρινός, καθιστᾷ ἐπίτροπὸ τοῦ τὸν Θεόδωρο Ἰωάννου· ὁ Παποῦς μεταβαίνει μὲ τὸν σύντροφό τοῦ Κωνσταντῆ Βαρσάμη, Κασσανδρινό, στὴν Σύρα, γιὰ νὰ «θεωρήσωσι τοὺς λογαριασμοὺς τῆς πωληθείσης συντροφικῆς τῶν γολέτας ὀνομαζομένης ὁ Ἅγιος Δημήτριος».

Γιαννάκης Παποῦ: βλ. ἔγρ. 2, 5. Κωνσταντῆς Βαρσάμης: βλ. ἔγρ. 32, 41.

10. φ. 39 (9/55, 9 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Γεώργιος Νικολάου Παλιριώτης δανείστηκε ἀπὸ τὸν «μπαζανάκη» τοῦ Στέργιον Κωνσταντίνου Σεῖμένη 239 φοίνικες.

Γεώργιος Νικολάου Παλιριώτης: βλ. ἔγρ. 4, 8, 35, 39.

11. φ. 40 (10/56, 10 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Ἀλέξης Κυρίτσης, Κασσανδρινός, παρουσιάζει στὸν Δημόσιο Μνήμονα Σκοπέλου ἔγγραφο τῆς δημογεροντίας Κασσάνδρας καὶ τοῦ ζαμπέτη Ἀλῆ ἀγᾶ μὲ ἡμερομηνία 22 Ἰανουαρίου 1831, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ἀποζημιώθηκε ἀπὸ τὸν κ. Γιάννη Ζούγκα «λαβὼν παρ' αὐτοῦ τὰ ὁποῖα ἐπλήρωσεν ἑκατὸν πενήντα τέσσερα γρόσια ἀριθ. 154, πρὸς τὸν ἀγᾶν τῆς Κασσάνδρας, διὰ τὸν μπιτερμέ ἐβδομήκοντα ἐπτὰ ἀριθ. 77 αἰγιδίων, τοῦ αὐτοῦ Γ. Ζούγκα, τὰ ὁποῖα ἐβαρκάρησεν προλαβόντως ὁ αὐτὸς Γ. Ζούγκας ἀπὸ Κασσάνδραν εἰς τὴν γολέταν τοῦ Κ. Ἀλέξη Κυρίτση, χωρὶς νὰ λάβῃ τὴν ἄδειαν τῆς ἐξαγωγῆς τὸν καὶ χωρὶς νὰ πληρώσῃ τὸν μπιτερμέ του, ὡς διαλαμβάνει τὸ διαληφθὲν ἔγγραφο, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπαρουσίασε πρὸς τὸν αὐτὸν Γ. Ζούγκαν. Ὅθεν θέλει μένει τοῦ λοιποῦ ὁ ρηθείς Γ. Ζούγκας ἀκαταζήτητος καὶ ἀνενόχλητος παρὰ τοῦ Ἀλέξη Κυρίτση περὶ τῶν ἀνωτέρω 154 γροσίων...».

Ἀλέξης Κυρίτσης: βλ. ἔγρ. 6, 12. Ζαμπέτης=ἀστυνόμος, μπιτερμπές=εἶδος φόρου(:).

12. φ. 40 (10/57, 10 Φεβρουαρίου 1831). Ναυλοσυμφωνητικὸν τοῦ Ἀλέξη Κυρίτση, πλοιάρχου τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ Φίλιππος μὲ τὸν Ψαριανὸ Μικὲ Κουρκουτόπουλο, γιὰ νὰ μεταβοῦν στὴν Κασσάνδρα καὶ νὰ φορτώσουν γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Κουρκουτόπουλου ξύλα, ποῦ θὰ τὰ μεταφέρουν

ἔπειτα στὴν Σύρα· τὰ ξύλα θὰ φορτώνονταν «εἰς τὸ παράλιον λεγόμενον Χροῦσον ἕως εἰς Πολύχρονον».

Ἀλέξης Κυρίτης: βλ. ἔγγρ. 6, 11. Χροῦσο καὶ Πολύχρονο, γνωστὰ παράλια στὴν Χερσονήσου τῆς Κασσάνδρας: βλ. Ν ο μ ὸ ς Χ α λ κ ι δ ι κ ῆ ς, ἔκδ. Ὑπουργείου Ἑσωτερικῶν, Ἀθήνα 1962, σ. 146, 147, 154-155. πρβλ. Ν ι κ ο λ ᾶ ο υ Β. Χ ρ υ σ α ν θ ῖ δ ο υ, Αὐτοσχέδιος περιγραφή τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου μετ' ἀρχαιολογικῶν σημειώσεων καὶ ἱστορικῶν συμβάντων, ΚΠολις 1870.

13. φ. 42 (11/59, 11 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Μαστρογιάννης Φ. Σπανόπουλος καὶ ὁ αὐτάδελφός του Κωνσταντῆς Σπανόπουλος, συνιδιοκτῆτες τοῦ πλοιαρίου Μαῖστράκι ὀνομαζομένου ὁ Ἅγιος Νικόλαος, χωρητικότητας ἐνάμισι ἑλληνικοῦ τόννου, δηλώνουν ὅτι τὸ πούλησαν στὸν Ἰωάννη Τζατζαρόνη, Κασσανδρινό, πρὸς 120 φοίνικες, δηλ. 300 γρόσια.

Μιχαὴλ Ἀθανάσιος: βλ. ἔγγρ. 48,50· ἄλλοι τὸν συναντοῦμε ὡς Μιχαὴλ Ἀθανάσιου πρῆτης ὡς στρατιώτης στὸν Ἀγώνα, Χ ι ο ν ῖ δ η, Οἱ εἰς τὰ μητρῶα, σ. 59.

14. φ. 45-46 (15/64, 15 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Μαστρογιάννης Φ. Σπανόπουλος καὶ ὁ αὐτάδελφός του Κωνσταντῆς Σπανόπουλος, συνιδιοκτῆτες τοῦ πλοιαρίου Μαῖστράκι ὀνομαζομένου ὁ Ἅγιος Νικόλαος, χωρητικότητας ἐνάμισι ἑλληνικοῦ τόννου, δηλώνουν ὅτι τὸ πούλησαν στὸν Ἰωάννη Τζατζαρόνη, Κασσανδρινό, πρὸς 120 φοίνικες, δηλ. 300 γρόσια.

Τζατζαρόνης Ἰωάννης: βλ. καὶ ἔγγρ. 15. Συγγενὴς προφανῶς τοῦ συνώνυμου Κασσανδρινοῦ ἀγωνιστῆ τοῦ '21, ποὺ χάθηκε μαζὶ μὲ τὴν οἰκογένειά του στὴν καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν, βλ. Χ ι ο ν ῖ δ η, Οἱ εἰς τὰ μητρῶα, σ. 48. Τὸν ἴδιο καιρὸ διακρινόταν καπετάνιος Τ ζ α τ ζ α ρ ῶ ν η ς στὴν περιοχὴ τοῦ Πηλίου καὶ τῶν νησιῶν· βλ. Ἀ ν δ ρ έ α Μ ά μ ο υ κ α, Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τ. 7, σ. 22-26.

15. φ. 55 (20/76, 26 Φεβρουαρίου 1831). Ὁμολογία τοῦ Ἰωάννη Τζατζαρόνη, Κασσανδρινοῦ, ὅτι δανείστηκε ἀπὸ τὴν Ἀσημίνα Συκιώτισσα 207 φοίνικες.

Ἀσημίνα Συκιώτισσα: προφανῶς κατάγεται ἀπὸ τὴν Συκιὰ Χαλκιδικῆς.

16. φ. 64 (28/88, 28 Φεβρουαρίου 1831). Ὁ Δημήτριος Χρίστου Καραβασιλείου, Κασσανδρινός, δανείστηκε ἀπὸ τὸν συμπατριώτη του Γεώργιο Κώστα Ἀργυρακόπουλο 100 φοίνικες.

17. φ. 64-65 (29/89, 29 Φεβρουαρίου 1831), Πωλητήριο—Ὁ Ἰωάννης Βαρύτιμος Φλαμουρᾶς ἀπὸ τὸ Μυριόφυτο τῶν Γανοχώρων, σύζυγος τῆς κ. Γκιολοῦς, θυγατέρας τοῦ Νικολοῦ Μουρασαλῆ ἀπὸ τὴν Σκόπελο, δήλωσε ὅτι ἐπειδὴ πούλησε σήμερα τὰ κτήματα καὶ ὑποστατικά τῆς σύζυγου του, δηλ. σπίτι, ἀμπέλι, ἐλαιώνα, χωράφι κλπ. καὶ εἰσέπραξε αὐτὸς τὰ χρήματα, γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν πουλεῖ κι αὐτὸς σήμερα στὴ σύζυγό του «τὸ εἰς τὴν πατρίδα του Μυριόφυτον, ἐκ πατρικῆς του κληρονομίας ὑπεξοσύόν του ὁσπῆ-

τιον, ὁμοῦ μὲ τὴν πέριξ αὐτοῦ περιοχὴν κείμενον εἰς τὴν ἐνορίαν τῆς ἐπισκοπῆς καὶ γειτνιάζον τὸ τοῦ Χ' Γεωργάκη Κακόπουλου, τοῦ Δαμιανοῦ Τζαπαϊορχου καὶ τοῦ Χ'' Κανακάρη καὶ ἔμπροσθεν δρόμον δημόσιον, ὡσαύτως καὶ ἐν ἀμπέλιον κείμενον εἰς τὴν θέσιν τὴν λεγομένην τοῦ Πασιᾶ, πλησίον τοῦ Χ''' Ἀχμέτη καὶ τοῦ Καῖρη Σκοπελίτου...».

18. φ. 69-70 (3/94, 3 Μαρτίου 1831). Ὁ Ἰωάννης Βαρύτιμος Φλαμουράς ἀπὸ τὸ Μυριόφυτο τῶν Γανοχώρων, γαμβρὸς τοῦ Νικολάου Μουρασαλῆ Σκοπελίτη, καὶ ἡ σύζυγός του Γκιουλᾶ, πούλησαν ἓνα κτῆμα μὲ ἐλῆδες στὴ θέσιν Ἐπισκοπὴ [καὶ φ. 70, ὅπου πράξη πώλησης κτήματος στὴ θέσιν Λαλαριᾶ στίς 3 Μαρτίου 1831].

19. φ. 67 (2/92, 2 Μαρτίου 1831). Συνυποσχετικὸ τοῦ Ἰωάννη Κόπανου Καρτζιώτη καὶ τοῦ Μιχάλη Μαργαρίτη Χίμου, Κασσανδρινοῦ, ποὺ ὀρίζουν αἰρετοκριτὲς στίς δοσοληψίες, λογαριασμοὺς καὶ διαφιλονικήσεις τοῦ συντροφικοῦ τους πλοίου βρικίου ὀνομαζομένου «ἡ Ἀθηνᾶ».

Ἰωάννης Κόπανος Καρτζιώτης: βλ. ἔγγρ. 7. Μιχάλης Μαργαρίτης Χίμος, βλ. ἔγγρ. 7, 23. Γιὰ τοὺς αἰρετοκριτὲς βλ. σχόλια ἔγγρ. 8.

20. φ. 75 (4/101, 4 Μαρτίου 1831). Ὁ Ρήγας Ἰωάννου, Κασσανδρινός, κάτοικος Σκοπέλου, ἀναχωρεῖ γιὰ τὴν Κασσάνδρα καὶ ἀφ'ἧναι ἐπιτροπὸ τοῦ τὸν ἀδελφὸ του Στέριο Ἰωάννου, γιὰ νὰ ζητήσῃ μέσω τοῦ Εἰρηνοδικείου Σκοπέλου 210 γρόσια ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Δημητρίου Παραθυρᾶ.

Ρήγας Ἰωάννου: πρβλ. «Μακεδονικά» 14 (1974) 405. Στέριος Ἰωάννου: ὑπηρετήσε ὡς ἀξιωματικὸς στὸν Ἀγῶνα· βλ. Χιο νί δ η, Οἱ εἰς τὰ μητρώα, σ. 52 (συνώνυμός του ἦταν καὶ ὑπαξιωματικὸς τοῦ Ἀγῶνα ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο· βλ. Χιο νί δ η, δ.π.).

21. φ. 76 (5/103, 5 Μαρτίου 1831). Ὁ Ἀναστάσιος Παπᾶ-Βασιλείου Μακρῆς, Μαντεμοχωρίτης, δανείστηκε ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Ἀμούτζια Ζαγοραῖο 148 φοίνικες.

Ἀναστάσιος Παπᾶ Βασιλείου Μακρῆς: βλ. ἔγγρ. 38, 44, 53· ἦταν ὑπαξιωματικὸς στὴ διάρκεια τοῦ Ἀγῶνα· Χιο νί δ η, Οἱ εἰς τὰ μητρώα, σ. 54. Κωνσταντῖνος Ἀμούτζιας Ζαγοραῖος: βλ. ἔγγρ. 25.

22. φ. 76 (6/104, 6 Μαρτίου 1831). Ὁ Νάνος Ἐμμανουήλ Ὀλύμπιος δανεῖζει στὸν Ἀντώνιο Παπᾶ Κωνσταντίνου Ξεροχωρίτη 600 φοίνικες.

Ὁ Νάνος κι ὀρισμένοι ἄλλοι Λιβαδιῶτες ποὺ ἐντοπίσαμε στὴ συνέχεια (ἔγγρ. 29, 30, 31) εἶναι προφανῶς ἐπαναστάτες-πρόσφυγες Θεσσαλομακεδόνες ποὺ βρέθηκαν στίς Β. Σποράδες ἀπὸ τὴν Χαλκιδικὴ καὶ τὸν Ὀλυμπο καὶ ποὺ δροῦσαν στὴν Σκιάθου, Σκόπελο καὶ Σκύρο σύμφωνα μὲ τὶς προσωπικὲς διαθέσεις τῶν ἀρχηγῶν τους· βλ. Β α κ α λ ο π ο ὕ λ ο υ, Πρόσφυγες καὶ προσφυγικὸν ζήτημα, σ. 32-34, 39-46.

23. φ. 83 (12/114, 12 Μαρτίου 1831). Ὁ Μαστρογεώργης Ἀναστασίου

Βαϊνᾶς, Κασσανδρινός, κάτοικος Σκοπέλου, δανείστηκε ἀπὸ τὸν Μιχάλη Μαργαρίτη Χίμο, Κασσανδρινό, 40 φοίνικες.

Μιχάλης Μαργαρίτης Χίμος: βλ. ἔγγρ. 7, 19.

24. φ. 86 (17/20, 17 Μαρτίου 1831). Ὁ Ρήγας Ἀθανασίου Ἀμπουζῆς, Κασσανδρινός, καταγγέλλει ὅτι τὸν Αὐγουστο τοῦ 1830 «ἐμβαρκάροντος εἰς Κασσάνδραν τοῦ κ. Χριστοδούλου Ρήγα Κασσανδριανοῦ, τραγιά εἰς τὸ ἐλληνικὸν ἐμπορικὸν πλοῖον τοῦ πλοιάρχου κ. Δημητρίου Κυργιαζῆ Μιντελγιώτου, συνέλαβον αὐτὸν ὁ κ. Χιμευτός*, πατὴρ τοῦ Καπετάν Ἀναστάση, καὶ τὸν ἐξημέωσεν ἀδίκως καὶ δυναστικῶς, πέρνοντάς του γρόσια τεσσαράκοντα ἀριθ. 40 προφασιζόμενος εἰς ματαίαις προφάσεις».

Χιμευτός Ἀναστάσιος: βλ. ἔγγρ. 34, 40, 41· ὁ Ἐμμανουὴλ Παπᾶς καὶ ὁ πρόκριτος Κασσανδρινὸς Γιαννιὸς Χ' Χριστοδοῦλου ὄρισαν τὸν Χιμευτὸ ὡς ἀρχηγὸ τῶν ἐλληνικῶν στρατευμάτων ποῦ θὰ ξεσήκωναν τὰ Βασιλικά—πράγμα ποῦ ἐξινε στίς 29 Μαΐου 1821· βλ. Ἀχιλ. Βαμβακοῦ δ η, Τὰ Βασιλικά στήν Ἐπανάσταση τοῦ 1821, «Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς», τεύχος 9-10 (1965) 259, 263· πρβλ. τοῦ Ἰδίου, Βασιλικά Ἱστορία-Λαογραφία 21-22 (1972) 24 κ.ἑ. Γιά τὸν Ἀναστάση Χιμευτὸ βλ. καὶ τὸ ἰδιαίτερο λῆμμα ποῦ εἶναι ἀφιερωμένο σ' αὐτὸν στοῦ Β. σ. Γ. Ματαυτση, Ἱστορικὲς ἀφηγήσεις καὶ πληροφορίες ἀπὸ τὴν Κασσάνδρα (1821-1912), «Χρονικά τῆς Χαλκιδικῆς» 25-26 (1974) 33-34. Τὸν Ἀναστάση Χιμευτὸ συναντοῦμε χιλιάρχο στὰ 1823· μὲ τὸν τίτλον αὐτὸν ὑπηρέτησε σ' ὅλο τὸν Ἀγώνα· Χιο νί δ η, Οἱ εἰς τὰ μητρώα, σ. 48. Χριστοδούλος Ρήγα: βλ. «Μακεδονικά» 14 (1974) 405.

25. φ. 87 (17/121, 17 Μαρτίου 1831). Ὁ Κωνσταντῆς Ἀμουτζίας, Ζαγοραῖος, ὁμολογεῖ ὅτι τὸν περασμένο Δεκέμβριο (1830) ὁ πλοίαρχος τοῦ ἐλληνικοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου «Μαῖστρος», κ. Δημήτριος Γεωργίου, Κασσανδρινός, ἄφησε στὸν ἐμπορικὸ οἶκο τοῦ Ἀναγνώστη Μπαρουτζίκου φορτίο μὲ σιτάρι, γιὰ νὰ πουληθεῖ ἀργότερα σὲ καλύτερη τιμὴ· αὐτὸ ἐγινε μὲ «κοινήν γνῶμην καὶ τῶν ναυτῶν του» καὶ «διὰ κοινήν ὁμῶς τοῦ πλοίου καὶ τῶν ναυτῶν του εἴτε ὠφέλειαν εἴτε ζημίαν».

Κωνσταντῆς Ἀμουτζίας: βλ. ἔγγρ. 21. Δημήτριος Γεωργίου: ὑπαξιωματικὸς στὴ διάρκεια τοῦ Ἀγώνα καὶ κάτοικος Λοκρίδος ἀργότερα· Χιο νί δ η, Οἱ εἰς τὰ μητρώα, σ. 50.

26. φ. 86 (18/123, ;1830). Ὁ Δημήτριος Χριστοδοῦλου Σκανδάλης, Μαντεμοχωρίτης, δανεῖζεται ἀπὸ τὸν συμπατριώτη του Παναγιώτη Πολυχρόνου Ζαγκλίδη 100 φοίνικες.

Συναντῶ Χριστοδοῦλου Δημήτριο, Κασσανδρινὸ καὶ κάτοικο Σκοπέλου, ποῦ ὑπῆρτε στρατιώτης στὸν Ἀγώνα, Χιο νί δ η, Οἱ εἰς τὰ μητρώα, σ. 56. Συναντῶ ἐπίσης καὶ Ἀβραηκίνα σύζυγο Δημητρίου Σκαντάλη, Μαντεμοχωρίτη· βλ. ἔγγρ. 52.

27. φ. 91 (20/128, 20 Μαρτίου 1831). Ὁ Νικόλαος Θεοδωρίδης, Κασ-

* Χιμευτᾶς στὸ χειρόγραφο.

σανδρινός, δανείζει στον 'Αντώνιο 'Ιωάννου Λέκα Καρτζιώτη, πλοίαρχο του πλοίου Μαρτίγος, ονομαζομένου Ταξιάρχης 200 φοίνικες.

'Αντώνιος 'Ιωάννου Λέκα Καρτζιώτης, βλ. ἔγρ. 33.

28. φ. 93 (21/132, 21 Μαρτίου 1831). 'Ο Κωνσταντίνος Χ' Εὐθυμίου, Μαντεμοχωρίτης, δανείστηκε ἀπὸ τὸν Κωνσταντὴ Γαρόφαλο, Κασσανδρινό, 100 φοίνικες.

Κωνσταντὴς Γαρόφαλος: βλ. ἔγρ. 48. Κωνσταντὴς Χ' Εὐθυμίου: βλ. ἔγρ. 41.

29. φ. 97 (24/138, 24 Μαρτίου 1831). 'Ο Ξανθὸς Στεριανοῦ, ἀπὸ τὸ χωριὸ Λιβᾶδι, δηλώνει ὅτι ἔλαβε ἀπὸ τὸν Θεοδόσιο Στερίου τὸν Μάιο τοῦ 1830 ὅσα περιλαμβάνει ἡ διαθήκη τοῦ μακαρίτη ἀδελφοῦ του 'Ιωάννου Στεριανοῦ.

Βλ. σχόλια ἔγρ. ἀριθ. 22. Τὴν ἴδια περίοδο διακρίνονται στὴν περιοχὴ Πηλίου καὶ Β. Σποράδων καπετάνιοι ὀνομαζόμενοι Στεριανοῦ, 'Α ν δ ρ έ α Μ ά μ ο υ κ α, Τά κατὰ τὴν 'Αναγέννησιν τῆς 'Ελλάδος, τ. Ζ', σ. 22-26.

30. φ. 98 (24/139, 24 Μαρτίου 1831). 'Ο Ξανθὸς Στεριανοῦ Κοντογιάννης ἀναχωρεῖ σήμερα γιὰ τὸ Λιβᾶδι καὶ καθιστᾷ ἐπίτροπό του τὸν συμπατριώτη του Θεοδόσιο Στέριο, ποὺ θὰ μεταβεῖ στοῦ Παλιοροχωρί γιὰ νὰ εἰσπράξει ἀπὸ τὸν Στρατὴ Γιοβάνη 336 γρόσια, τὰ ὅποια ἀνήκαν στὸν μακαρίτη ἀδελφό του 'Ιωάννη Στεριανό—σύμφωνα μὲ τὴ διαθήκη του τῆς 20 Μαΐου 1830—ὁ ἐπίτροπος μάλιστα εἶχε δώσει στὸν Ξανθὸ τὰ 336 αὐτὰ γρόσια.

31. φ. 99 (24/140, 24 Μαρτίου 1831). 'Ο αὐτὸς Ξανθὸς καθιστᾷ ἐπίτροπό του καὶ πάλι τὸν Θεοδόσιο Στέριο, ποὺ θὰ παραλάβει ἀπὸ τὸν Χρῆστο Παναγιώτη, Κασσανδρινό, ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἄθητος, 200 γρόσια ποὺ χρωστοῦσε στὸν μακαρίτη ἀδελφό του.

32. φ. 100 (24/142, 24 Μαρτίου 1831). 'Ο Κωνσταντὴς Βαρσάμης, Κασσανδρινός, δανείστηκε ἀπὸ τὴν Στεριανὴ Κουμianoῦ Σκιότισσα 80 φοίνικες 200 γρόσια.

Κωνσταντὴς Βαρσάμης: ἔγρ. 9, 41. Σκιότισσα: προφανῶς Συκιότισσα

33. φ. 100 (24/144, 24 Μαρτίου 1831). 'Ο Κωνσταντὴς Γαρόφαλος Τζάμης, Κασσανδρινός, δάνεισε στὸν 'Αντώνιο 'Ιωάννου Λέκα Καρτζιώτη 120 φοίνικες ὡς θαλασσοδάνειο γιὰ φόρτωση ξυλείας ἀπὸ τὴν Ζαγορὰ καὶ μεταφορά της στοῦ Ναύπλιο.

'Αντώνιος 'Ιωάννου Λέκας Καρτζιώτης: ἔγρ. 27.

34. φ. 102 (26/147, 26 Μαρτίου 1831). 'Ο Γαρόφαλος Γεωργίου, Κασσανδρινός, ἐπειδὴ ἀναχώρησε ἐκείνη τὴ μέρα ἀπὸ τὴν Σκόπελο, ἄφησε ἐπίτροπό του τὸν Βασίλη Στεφάνου ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι, γιὰ τὶς διαφορὰς ποὺ εἶχε μὲ τὸν Γιαννάκη Χιμευτό.

Ἰωάννης Χιμευτός: ἔγγρ. 24, 40, 41. Ὁ Ἰωάννης Χιμευτός ὑπηρέτησε σ' ὅλη τὴ διάρ-
κεια τοῦ Ἀγώνα ἐπικεφαλῆς στρατιωτῶν· στὰ 1830 ἦταν λοχαγὸς στὸ 16ο τάγμα Χιο-
νίδη, Οἱ εἰς τὰ μητῷα, σ. 48. Βασίλης Στεφάνου: βλ. ἔγγρ. 50.

35. φ. 104-105 (28/152, 28 Μαρτίου 1831). Ὁ Γεώργιος Νικολάου Πα-
λιוריῶτης, Κασσανδρινός, καὶ ὁ Σωτήρης Εὐσταθίου συμφωνοῦν νὰ μετα-
βεῖ ὁ πρῶτος στὴν Κασσάνδρα καὶ νὰ φέρει στὴν Σκόπελο γιὰ λογαριασμὸ
τοῦ δεύτερου 34 ξύλα «βουβά».

Γεώργιος Νικολάου Παλιוריῶτης: βλ. ἔγγρ. 4, 8, 10, 39.

36. φ. 107 (28/155, 28 Μαρτίου 1831). Ὁ Μιχάλης Γραμμένος, Κασσαν-
δρινός, δανείστηκε ἀπὸ τὸν Κωνσταντὴ Νικολάου, Μαντεμοχωρίτη, 124
⁸⁰/₁₀₀ φοίνικες.

Μιχάλης Γραμμένος: ἔγγρ. 40. Κωνσταντὴς Νικολάου: ἀπὸ τοὺς πρόκριτους τῆς
Κασσάνδρας· Μ α μ α λ ά κ η, Νέα στοιχεῖα, σ. 524, 528. Στὸ Χιο νίδη, Οἱ εἰς τὰ μη-
τῷα, σ. 54, φέρεται κάτοικος Σκοπέλου, ποὺ ὑπηρέτησε στὸν Ἀγώνα ὡς ὑπαξιωματικός.

37. φ. 108 (28/158, 28 Μαρτίου 1831). Ὁ Χρήστος Ἀλεξίου, Κασσαν-
δρινός, δανείστηκε ἀπὸ τὸν Στέριον Ἰωάννου Σκιότη 80 φοίνικες.

Χρήστος Ἀλεξίου: μήπως πρόκειται γιὰ τὸν Χρήστου Ἀλέξιο Κασσανδρινὸ ἀγωνι-
στὴ τοῦ Ἀγώνα; Πρβλ. Χιο νίδη, Οἱ εἰς τὰ μητῷα, σ. 61.

38. φ. 109 (28/159, 28 Μαρτίου 1831). Ὁ Ἀναστάσιος Παπᾶ Βασιλείου
Μακρῆς, Μαντεμοχωρίτης, δανείστηκε ἀπὸ τὸν Βασίλειο Τζεμβέρη, Ἰθα-
κήσιο, 480 φοίνικες.

Ἀναστάσιος Παπᾶ Βασιλείου Μακρῆς: βλ. ἔγγρ. 21, 44, 53.

39. φ. 109-110 (29/160, 29 Μαρτίου 1831). Ὁ Γεώργιος Νικολάου Πα-
λιוריῶτης, Κασσανδρινός, καὶ ὁ Ἰωάννης Λαδόπουλος, Χίος, συμφώνησαν
νὰ μεταφέρει ὁ πρῶτος ἀπὸ τὴν Κασσάνδρα 150 ξύλα «βουβά», ζαμίτικα,
ποὺ ὀφείλε νὰ τὰ κατεβάσει μάλιστα στὴν παραλία τοῦ χωριοῦ Παλιούρι·
ὁ Λαδόπουλος τοῦ ἔδωσε γιὰ ἀρραβώνα τῆς συμφωνίας 1.000 γρόσια—τὸ
κάθε ξύλο συμφωνήθηκε στὴν τιμὴ τῶν 23 γροσιῶν.

Γεώργιος Νικολάου Παλιוריῶτης: ἔγγρ. 4, 8, 10, 35. ζαμίτικα=;

40. φ. 110 (30/161, 30 Μαρτίου 1831). Ὁ Μιχάλης Γραμμένος ἀπὸ τὸ
χωριὸ Παλιούρι τῆς Κασσάνδρας καθιστᾷ ἀντιπρόσωπὸ τοῦ τὸν Γιαννάκη
Χιμευτό, Κασσανδρινό, γιὰ νὰ παραλάβει ἀπὸ τὴν πατρίδα τοῦ Παλιούρι
ὅλα τὰ ὑπεξουσίᾳ του κτήματα «καὶ σκευὴ τοῦ ὀσπητίου»: δύο φοράδες,
ἑπτὰ μελίσσια, ὀκτὼ πιθάρια καὶ νὰ τὰ παραδώσει στὴν σύζυγό του κ. Πα-
ναγιοῦ ποὺ βρισκόταν ἐκεῖ· αὐτὴ θὰ τὰ στείλει στὴν Σκόπελο, ὅπου κατοι-
κοῦσε ὁ σύζυγός της Γραμμένος.

Μιχάλης Γραμμένος: *ἔγγρ.* 36. Γιαννάκης Χιμευτός: *ἔγγρ.* 24, 34, 41.

41. φ. 111 (πράξη 30/162, 30 Μαρτίου 1831).

«Ἐπιτροπικὸν

Παρά τῷ ἡμετέρῳ Γραφεῖ τοῦ Δημοσίου Μνήμονος σήμερον παρουσιασθεῖσα ἡ ὑποσημειούμενη κ. Μαρούδα Κυριάκου, Πολυγερινή, σύζυγος τοῦ εἰς Κασσάνδραν θανατωθέντος παρὰ τοῦ βοεβόδα τῆς Κασσάνδρας, μακαρίτου Βαρσάμη Κωνσταντίνου, ἐδηλοποίησε καὶ ὡμολόγησεν ἐνώπιον τῶν προσυποσημειουμένων μαρτύρων, ὅτι ἀποκαθιστᾷ τέλειον ἐπίτροπόν της καὶ ἀναντίρρητον ἀντιπρόσωπόν της τὸν κ. Γιαννάκη Χιμευτόν, Κασσανδριανόν, διὰ τὰ παρασταθῆ αὐτὸς ἀντὶ ταύτης καὶ τὰ ζητήσῃ ἱκανοποίησιν, προσέτι θέλει ζητήσῃ ἀπ' ὁποῖον ἀνήκει καὶ τὰ εἰς τὸν μακαρίτην σύζυγόν της Βαρσάμην, εὐρεθέντα ἐν καιρῷ τοῦ θανάτου του, χίλια ἑπτακόσια γρόσια, ἀριθ. 1700, ἐν ἀσημοζούναρον, πέντε δακτυλῖδια ἀσημένια, δύο ζευγάρια ζοκάδες ἀσημένια καὶ ἐν ζευγάρι σκουλαρίκια ἀσημένια, τὰ ὅποια αὐτὰ εἶναι πράγματα ιδιόκτητα τῆς αὐτῆς Μαρούδας. Καὶ εἰς ἐνδειξιν ἔγινε τὸ παρὸν ἐπιτροπικὸν εἰς τὰς ἡμέτερας πράξεις καὶ ὑπεγράφη παρὰ τῆς αὐτῆς Μαρούδας Κυριάκου, ἰδιοχείρως διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, ἀγραμμάτου οὐσης. Ἀντίγραφον τοῦ ὁποῖου ἐδόθη τῷ ρηθέντι ἐπιτρόπῳ της κ. Γιαννάκῃ Χιμευτῷ, διὰ τὰ χρησιμεύσει, ὅπου ἀνήκει. Ἐν Σκοπέλῳ τῇ 30 Μαρτίου 1831.

»Μαρούδα Κυριάκου δι' ἐμοῦ Ἀθανασίου Ἰωάννου κατ' αἵτησίν της

»Κωνσταντῆς Χ' Εὐθυμίου μαρτηρῶ

»Ἀθανασίος Χριστοῦ μάρτις

Ὁ Δημ. Μνήμων

Μελαχροινὸς Γιαννιδῶς».

Κωνσταντῆς Βαρσάμης: βλ. *ἔγγρ.* 9, 32. Κωνσταντῆς Χ' Εὐθυμίου: βλ. *ἔγγρ.* 28.

42. φ. 114-115 (31/169, 31 Μαρτίου 1831). Ἡ Μαρούδα Κυριάκου, Πολυγερινή, σύζυγος τοῦ θανατωθέντος ἀπὸ τὸν βοεβόδα Κασσάνδρας Κωνσταντίνου Βαρσάμη, δηλώνει ὅτι ὁ ἄντρας της ἦταν μισθωτὸς βοσκὸς τοῦ Νικολάου Γεωργίου, Μαντεμοχωρίτη, ποῦ τοῦ φύλαγε 215 αἰγίδια.

43. φ. 128 (8/190, 8 Ἀπριλίου 1831). Ὁ Κουτσογεωργάκης Δημήτριος, Κασσανδρινός, πούλησε στὸν Τριαντάφυλλο Γεωργίου Μπελμέμη πλοιάριο ὀνομαζόμενο Μαῖστράκι ἀντὶ 400 φοιν., δηλ. 1.000 γρ.

44. φ. 129 (9/192, 9 Ἀπριλίου 1831). Ὁ Ἀναστάσιος Παπᾶ Βασίλειος Μακρῆς, Μαντεμοχωρίτης, δάνεισε στὸν Γεώργιο Ἀποστόλη Νεοχωρίτη 40 φοίνικες.

Πρβλ. καὶ πράξη 9/193, φ. 129 τῆς ἰδίας μέρας. Ἀναστάσιος Παπᾶ Βασίλειος Μακρῆς; βλ. ἔγγρ. 21, 38, 53.

45. φ. 139 (15/214, 15 Ἀπριλίου 1831). Ὁ Θεσσαλονικεὺς Κωνσταντῆς Γιαννᾶκου Καπιζιδιακός, μαθητὴς τοῦ Χριστοδοῦλου Ἰωάννου Μποταλοῦ-δη, Καλαφάτη, ἀναχώρησε τὴ μέρα αὐτὴ γιὰ μόνιμη ἐγκατάσταση στὴν Θεσσαλονίκη· δάσκαλος καὶ μαθητὴς συμφωνοῦν ὅτι δὲν θὰ ζητήσουν τίποτε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο.

46. φ. 138 (14/213, 14 Ἀπριλίου 1831). Ἀπὸ ἐπιτροπικὸ τῆς 14 Ἀπριλίου 1831 πληροφοροῦμαστε ὅτι στὴν Σύρα βρισκόταν ὁ Θεσσαλονικεὺς ἔμπορος Ἀθανάσιος Λαδόπουλος.

47. φ. 138 (26/229, 14 Ἀπριλίου 1831). Ἡ Τριανταφυλλιά Γεωργίου Καραλῆ καὶ ὁ γιὸς τῆς Στέριος ἀπὸ τὸ χωριὸ Σπάταις τῆς Θεσσαλονίκης καθιστοῦν ἐπιτροπὸ τοὺς τὸν Ἐλευθέριο Ἀντωνίου Μπογιατζή, Σαλωνίτη· αὐτὸς θὰ μετέβαινε στὴν Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ πούλῃσῃ «τὸ ἐκεῖ εὐρισκόμενον ὑπεξούσιόν των ὁσπῆτιον, τὸ ὁποῖο πλησιάζει τὴν πόρταν τοῦ Βαρδαρίου εἰς τὸ Χαμάμι...».

Σπάταις; μήπως τὸ χωριὸ Ζουμπάτες κοντὰ στὸ χωριὸ Σουρωτή;—πρόταση τοῦ κ. Σωκρ. Λιάκου.

48. φ. 150 (27/232, 27 Ἀπριλίου 1831). Ὁ Ἀθανάσιος Μιχάλης, Κασσανδρινός, δανείστηκε ἀπὸ τὸν συμπατριώτη του Κωνσταντῆ Γαρόφαλου 132 φοίνικες, δηλ. 330 γρόσια.

Μιχάλης Ἀθανάσιος; βλ. ἔγγρ. 13, 50. Κωνσταντῆς Γαρόφαλος; βλ. ἔγγρ. 28.

49. φ. 155 (28/240, 28 Ἀπριλίου 1831). Οἱ Ἰωάννης Παπᾶ Βασιλείου, Ἰωάννης Ἀθανασίου, Στέργιος Πέτρου καὶ Ἀναστάσιος Κ. Παραθυρᾶς, ὅλοι Μαντεμοχωρίτες, κάτοικοι Σκοπέλου, πού εἶχαν συντροφικὰ αἰγίδια πούλησαν στὸν σύντροφό τους κ. Ἰωάννη Κ. Παραθυρᾶ 153 αἰγίδια καὶ 70 κατσίκια πρὸς 4.000 γρόσια· ἐπίσης 20 πρόβατα καὶ δύο βόδια πρὸς 601 γρόσια.

Πέτρου Στέργιος; πρόκειται προφανῶς γιὰ τὸν Ἀστέριο Πέτρου, πού ἦταν στὴ διάρ-
κεια τοῦ Ἀγώνα ὑπαξιωματικός καὶ ἀργότερα κάτοικος Ἀταλάνης· Χι ο ν ῖ δ η, Οἱ εἰς
τά μητρώα, σ. 55. Ἰωάννης Παπᾶ Βασιλείου; βλ. ἔγγρ. 51.

50. φ. 157 (29/243, 29 Ἀπριλίου 1831). Ὁ Ἀθανάσιος Μιχάλης, Κασσανδρινός, πλοίαρχος τοῦ πλοίου «Ὁ Ἅγιος Γεώργιος», χωρητικότητας 9 τόννων δανείστηκε ἀπὸ τοὺς Μαντεμοχωρίτες Παῦλο Δημητρίου, Βασίλειο Στεφάνου καὶ Γεροχριστοδούλου Κωνσταντίνου 80 φοίνικες ὡς θαλασσοδάνειο.

Μιχάλης Ἀθανάσιος; βλ. ἔγγρ. 13, 48. Βασίλειος Στεφάνου; βλ. ἔγγρ. 34.

51. φ. 163 (6/254, 6 Μαΐου 1831). Ὁ Ἰωάννης Παπᾶ Βασιλείου, Μαντεμοχωρίτης, ἐγγυᾶται στὴν Ἀστυνομία Σκοπέλου, γιὰ τὴν τίμια διαγωγή τοῦ Παναγιώτη Πολυχρόνη Καραχάλη, Μαντεμοχωρίτη.

Ἰωάννης Παπᾶ Βασιλείου: βλ. ἔγγρ. 49.

52. φ. 170 (9/265, 9 Μαΐου 1831). Ὁ Μανολάκης Χαριζάνης, ἀπὸ τὴν Νιγρίτα, δανείστηκε ἀπὸ τὴν Ἀβραπηκίνα σύζυγο τοῦ Δημητρίου Σκαντάλη, Μαντεμοχωρίτη, 360 φοίνικες, δηλ. 900 γρόσια.

Ἀβραπηκίνα, σύζυγος Δημητρίου Σκαντάλη: βλ. ἔγγρ. 26.

53. φ. 190 (4/296, 4 Ἰουνίου 1831). Ἡ Μαρία Γεωργίου Γεροδημητρίου, Μαντεμοχωρίτισσα, ἔλαβε ὡς ἐξόφληση 1.100 γρόσια ἀπὸ τὸν Ἀναστάσιο Παπᾶ Βασιλείου Μακρῆ, Μαντεμοχωρίτη.

Ἀναστάσιος Παπᾶ Βασιλείου Μακρῆς: βλ. ἔγγρ. 21, 38, 44.

54. φ. 197 (12/307, 12 Ἰουνίου 1831). Οἱ Κασσανδρινοὶ Ἰωάννης Γεωργίου καὶ Νικόλαος Δημητρίου πούλησαν στὸν Τριαντάφυλλο Ἰωάννου, Κασσανδρινὸ ἐπίσης, τὸ πλοῖο τους Μαῖστρος, ὀνομαζόμενο Ἅγιος Νικόλαος, χωρητικότητας 4 ἑλληνικῶν τόννων ἀντὶ 560 φοινίκων, δηλ. 1.400 γρόσια.

Νικόλαος Δημητρίου: βλ. ἔγγρ. 1.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΚΑΣΣΑΝΔΡΙΝΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ
ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΜΝΗΜΟΝΟΣ ΣΚΟΠΕΛΟΥ*

Ἀδάμ, Γεώργιος, 2

Ἀθανασίου, Ἰωάννης, Μαντεμοχωρίτης, 49

Ἀλεξίου, Χρήστος, Κασσάνδρα, 37

Ἀμπαζᾶς, Ρήγας Ἀθανασίου, Κασσάνδρα, 24

Ἀποστόλης, Γεώργιος, Νεοχωρίτης, 44

Ἀργυρακόπουλος, Γεώργιος Κώστας, 16

Βαῖνᾶς, Μαστρογεώργης Ἀναστασίου, Κασσάνδρα, 23

Βαρσάμης, Κωνσταντῖνος, Κασσάνδρα, 9, 32, 41

Γαρόφαλου, Ἀναγνώστης, Κασσάνδρα, 1

Γαρόφαλου, Κωνσταντῆς, Κασσάνδρα, 28, 48

Γεωργίου, Βασίλειος, Ὁρμύλια, 4

Γεωργίου, Γαρόφαλος, Κασσάνδρα, 34

Γεωργίου, Δημήτριος, Κασσάνδρα, 25

Γεωργίου, Ἰωάννης, Μαντεμοχωρίτης, 54

Γεωργίου, Μαρία Γεροδημητρίου, Μαντεμοχωρίτισσα, 53

Γεωργίου, Μπελέμης Τριαντάφυλλος, 43

* Ὁ ἀριθμὸς δηλώνει τὸν αὐξοντα ἀριθμὸ τῆς περιλήψης τῶν πράξεων.

- Γεωργίου, Νικόλαος, Μαντεμοχωρίτης, 42
 Γιοβάνης, Στρατής, Παλιοροχωρίτης, 30
 Γκιολού Μουρασάλη-Φλαμουρά, 17, 18
 Γραμμένος, Μιχάλης, 36, 40
 Γραμμένου, Παναγιού, Κασσάνδρα, 40
 Δημητρίου, Μαστρογιάννης, Κασσάνδρα, 1
 Δημητρίου, Νικόλαος, 1, 54
 Δημητρίου, Παύλος, Μαντεμοχωρίτης, 50
 Δρίζογλου, Κωνσταντίνος, 3
 Ἐπιφανίου, Σάββας, Σαραφιανός, 13
 Εὔσταθιου, Σωτήρης, 35
 Ζαγκλίδης, Παναγιώτης Πολυχρόνης, 26
 Ζούγκας, Γιάννης, Κασσάνδρα, 11
 Θεοδωρίδης, Νικόλαος, Κασσάνδρα, 27
 Ἰωάννου, Θεοδωρής, Κασσάνδρα, 9
 Ἰωάννου, Μανόλης, Κασσάνδρα, 6
 Ἰωάννου, Ρήγας, Κασσάνδρα, 20
 Ἰωάννου, Στέριος, Κασσάνδρα, 20
 Ἰωάννου, Στέριος Σκίότης, 37
 Ἰωάννου, Τριαντάφυλλος, Κασσάνδρα, 54
 Κακόπουλος Χ' Γεωργάκης, Μυριόφυτο, 17
 Καπιζιδιάκος, Κωνσταντῆς Γιαννάκου, Θεσσαλονίκη, 45
 Καραβασιλείου, Δημήτριος Χρίστου, Κασσάνδρα, 16
 Καραλή, Τριανταφυλλιά, Σπάταις (;) Θεσσαλονίκης, 47
 Καραλής, Στέφανος, Σπάταις (;) Θεσσαλονίκης, 47
 Καραχάλης, Παναγιώτης Πολυχρόνης, Μαντεμοχωρίτης, 51
 Καρτζιώτης Κόπανος, Ἰωάννης, Κασσάνδρα, 7, 19
 Καρτζιώτης Λέκας, Ἀντώνιος Ἰωάννου, Κασσάνδρα, 27, 33
 Κοντογιάννης, Ξανθός Στεριανού, Λιβάδι, 30
 Κοτζιά Χριστοδούλου, Ἰωάννης, Κασσάνδρα, 8
 Κουμιανού Στεριανή, Σκιδότισα, 32
 Κουρτσογεωργάκης Δημήτριος, Κασσάνδρα, 43
 Κριζάνος, Γεώργιος, 3
 Κυριάκου, Μαρούδα, Πολυγερινή, 41, 42
 Κυρίτσης, Ἀλέξης, Κασσάνδρα, 6, 11, 12
 Κωνσταντίνου, Γεροχριστοδούλου, Μαντεμοχωρίτης, 50
 Λαδόπουλος, Ἀθανάσιος, Θεσσαλονίκη, 46
 Μακρῆς Ἀναστάσιος Παπᾶ Βασιλείου, Μαντεμοχωρίτης, 20, 38, 44, 53
 Μαργαρίτης Χίμος, Μιχάλης, Κασσάνδρα, 7, 19, 23
 Μιχάλης, Ἀθανάσιος, Κασσάνδρα, 13, 48, 50
 Μπογιατζής, Ἐλευθέριος Ἀντωνίου, Θεσσαλονικεὺς, 47
 Νάνος, Ἐμμανουήλ, Ὀλύμπιος, 22
 Νικολάου, Κωνσταντῆς, Μαντεμοχωρίτης, 36
 Νικολάου, Παλιοριώτης, Γεώργιος, Κασσάνδρα, 4, 8, 10, 35, 39
 Πανταζή, Γεώργιος, Κασσάνδρα, 1
 Παπᾶ Βασιλείου, Ἰωάννης, Μαντεμοχωρίτης, 49, 51
 Παπακωνσταντίνου, Ἀντώνιος, Ξεροχωρίτης, 22
 Παπούς, Γιαννάκης, Κασσάνδρα, 2, 5, 9

Παραθυράς, Ἀναστάσιος Κ., Μαντεμοχωρίτης, 49
 Παραθυράς, Ἰωάννης Δημητρίου, 20
 Πέτρου, Στέριος, Μαντεμοχωρίτης, 49
 Σεϊμένης, Στέργιος Κ., Κασσάνδρα, 10
 Σκαντάλη, Ἀβραπηκίνα σύζυγ. Δημητρίου, Μαντεμοχωρίτισσα, 52
 Σπανόπουλος, Κωνσταντῖνος, 14
 Σπανόπουλος, Μαστρογιάννης, Φ., 14
 Στεριανός, Ἰωάννης, Λιβάδι, 30
 Στεριανοῦ, Ἰωάννης, Λιβάδι, 29
 Στεριανοῦ, Ξανθός, Λιβάδι, 29, 31
 Στερίου, Θεοδόσιος, 29, 30, 31
 Στεφάνου, Βασίλης (Βουκουρέστι), 34, 50
 Συκιάτισσα, Ἀσημίνα, 15
 Τζάμης, Κωνσταντῆς Γαρόφαλος, Κασσάνδρα, 33
 Τζαπαϊόρχος, Δαμιανός, Μυριόφυτο, 17
 Τζατζαρόνης, Ἰωάννης, Κασσάνδρα, 11, 15, 41
 Τζεμβέρης, Βασίλειος, 38
 Φλαμουράς, Βαρύτιμος, Ἰωάννης, Μυριόφυτο, 17, 18
 Χαριζάκης, Μανολάκης, Νιγρίτα, 52
 Χ' Ἀχμέτης, Μυριόφυτο, 17
 Χ' Εὐθυμίου, Κωνσταντῆς, Μαντεμοχωρίτης, 28, 41
 Χ' Κανακάρης, Μυριόφυτο, 17
 Χιμευτός, Ἀναστάσης καπιτάνιος, Κασσάνδρα, 24
 Χιμευτός, Γιαννάκης, Κασσάνδρα, 24, 34, 40, 41
 Χρήστος, Παναγιώτης, Κασσάνδρα, 31
 Χρήστου, Ἀθανάσιος, 41
 Χριστοδούλου, Δημήτριος Σκανδάλης, Μαντεμοχώρι, 26
 Χριστοδούλου, Ρήγας, Κασσάνδρα, 24

Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου

ΑΘΑΝ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

R É S U M É

Ath. E. Karathanasis, *Mélanges historiques sur la Macédoine.*

a. Contribution à l'histoire de la famille Laskaris (Thessalonique, XVIIème-XVIIIème siècles). La famille Laskaris de Thessalonique, descendante d'une vieille famille byzantine, arrive à Thessalonique après la chute de la Chanée (22 Juin 1645) et contribue à l'évolution de l'histoire intellectuelle et politique de la ville. Assanis Laskaris, artiste (médecin-philosophe) participera à l'émente de 1684; la dignité ou l'honneur que le Patriarcat Oecuménique lui avait conférée causera la séparation de la villa en deux camps adversaires. Le fameux Grand Logothète de la Grande Eglise, Ioannis Karyophillis, participe lui aussi à l'émente et recommande, dans une lettre, qu'il adresse aux Thessaloniciens, la reconciliation des deux camps. Laskaris, fils de Assanis ne se fait pas beaucoup remarquer à cette époque-là; pourtant au cours du premier quart du XVIIIème siècle il occupe une place très importante dans la ville de Thessalonique. Assanis Laskaris, fils, après avoir terminé ses études à Thessalonique passe à Padoue pour étudier les sciences humaines chez les Jésuites et la médecine et la philosophie à l'Université de la ville. Il y développe une personnalité remarquante sur le plan intellectuel et politique et entretient des relations avec les personnalités de l'époque.

b. Contribution à l'étude de la personnalité des membres de la compagnie hellénique de Sibiu (XVIIIème - XIXème siècles). Une acte du code de la compagnie hellénique de Sibiu, qui a servi de base à l'étude en question, nous renseigne qu'en 1800 Christodoulos Chadjiioannis, originaire de Thessalonique, est réélu professeur pour les deux années suivantes. D'autres personnalités du conseil de la compagnie (Chadjiconstantinos Pop, Triandafyllos Goumas, Radoutzis Stoicos, Kyros Tatartzou, Nanos Zygouris, Georges Vilaras, Georges Manikatis Safranosis) qui font l'objet de cette étude, provenaient de la Grèce du Nord et de l'Epire.

c. Des réfugiés originaires de Kassandra et d'autres départements de la Macédoine installés dans l'île de Skopelos (1831). Le code du notaire de l'île de Skopelos nous offre de précieux renseignements sur l'activité des réfugiés rebelles de Kassandra et des autres départements de Macédoine. Obligés de fuir les Turcs après l'échec de la révolution de la Chalcidique en 1821, ils se réfugient dans les Sporades du Nord et continuent la lutte contre l'occupant. Les actes du code portent surtout sur les contrats, que les réfugiés avaient rédigé dans l'île de Skopelos et à Kassandra après la fin de la révolution hellénique.